

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Ulkomaalaistaustaisten vankien kokemuksia heidän kohtelustaan Helsingin vankilassa

---

Koistinen, Tanja

2012 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Ulkomaalaistaustaisten vankien kokemuksia heidän koh- telustaan Helsingin vankilassa

Koistinen Tanja
Rikosseuraamusalan KO
Opinnäytetyö
Toukokuu 2012

Koistinen, Tanja

Ulkomaalaistaustaisten vankien kokemuksia heidän kohtelustaan Helsingin vankilassa

Vuosi 2012 Sivumäärä 67

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa yksittäisten ulkomaalaistaustaisten vankien kokemuksia heidän kohtelustaan Helsingin vankilassa. Tavoitteena oli antaa ulkomaalaistaustaiselle vangille mahdollisuus tuoda esille se, kuinka hän kokee tulevansa kohdeksi Helsingin vankilassa muiden vankien sekä henkilökunnan osalta ja onko kohtelu heidän mielestään tasa-vertaista suomalaisiin vankeihin verrattuna. Tarkoituksena oli myös selvittää miten epätasa-arvoinen kohtelu ilmenee ja millaisen rasismien uhriksi haastatellut ulkomaalaistaustaiset vangit ovat mahdollisesti joutuneet. Haastatelluilta kysyttiin myös heidän kokemuksiaan mahdollisen puutteellisen suomenkielentaidon vaikutuksesta rangaistusaikaan ja sen kulkuun.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jonka aineisto saatiin haastattelemalla seitsemää ulkomaalaistaustaista vankia Helsingin vankilassa maaliskuussa 2012. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Opinnäytetyötutkimuksen teoreettinen viitekehys pohjautuu pääosin kotimaisiin tutkimuksiin ulkomaalaisten rikollisuudesta Suomessa sekä ulkomaalaisten kohtaamasta rasismista ja syrjinnästä Suomessa.

Opinnäytetyötutkimusta varten haastateltujen vankien kokemuksista kävi ilmi, että ulkomaalaistaustaisen vangin on mahdollista suorittaa rangaistustaan suomalaisessa vankilassa kohtaamatta minkäänlaista rasismia kenenkään taholta. Kuitenkin myös fyysiset rasistiset yhteenotot ovat mahdollisia ja eniten haastateltujen joukossa oli koettu välillistä tai epäsuoraa rasismia. Merkittävänä ongelmakohtana haastatellut pitivät opiskelua tai työntekoa rangaistusaikana, joihin ulkomaalaistaustaisten kerrottiin olevan hankalaa päästä osalliseksi. Puutteellisen suomenkielentaidon nähtiin olevan vankilassa asioimista jossain määrin vaikeuttava tekijä, mutta vangit itse kokivat olevansa valmiita sekä pyytämään että antamaan apua toisille vangeille.

Asiasanat: ulkomaalaiset Suomessa, ulkomaalaisten rikollisuus Suomessa, rasismi, rasismi vankiloissa, rasistinen rikollisuus

Koistinen, Tanja

Foreign background prisoners' experiences of their treatment in Helsinki prison

Year	2012	Pages	67
------	------	-------	----

Purpose of this study was to identify the individual experiences of foreign background prisoners in their treatment in Helsinki prison. The aim was to give the opportunity for foreign background prisoners to highlight how they feel to be treated in Helsinki prison by other prisoners and staff and whether they felt treatment being equal compared to the Finnish prisoners. The aim was also to find out how the unequal treatment occurs and what kind of racism interviewed may have faced. The interviewees were also asked about their experiences of possible lack on Finnish language skills and its impact on the penalty time.

This study was carried out with a qualitative study and the data were obtained by interviewing seven foreign background prisoners in March in Helsinki prison. The interview material was analyzed by using data-driven content analysis. The theoretical framework is mainly based on national surveys of foreign crime in Finland as well as racism and discrimination in Finland faced by foreign nationals.

Experiences of interviewed prisoners have shown that it is possible for foreign background prisoners to carry out their sentences in Finnish prisons without encountering any form of racism from anyone. However, even racist physical confrontations are possible and mostly interviewees have experienced indirect or implicit racism. As a major problem interviewed considered the study or to work during the penalty, which was said to be difficult to take part of for foreigners. Deficient knowledge of Finnish language was seen as a factor, which, to some extent, makes organizing personally things in prison more complicated but the prisoners themselves felt being ready to ask as well as provide assistance to other prisoners.

Keywords: foreigners in Finland, foreigners' criminality in Finland, racism, racism in prisons, racist criminality

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Rasismien ja syrjinnän määrittelyä	7
3	Maahanmuuttajien kokema syrjintä ja rasismi	8
4	Rasistinen rikollisuus	11
5	Rasististen rikosten uhrin	12
6	Ulkomaalaisten rikollisuus Suomessa	13
	6.1 Ulkomaalaiset Suomen vankiloissa.....	15
	6.2 Katsaus muiden maiden vankiloitten vähemmistömaihin	16
7	Syitä ulkomaalaisten rikollisuudelle	18
8	Tutkimuksen toteutus	20
	8.1 Tavoitteet ja tutkimusmenetelmä.....	20
	8.2 Haastattelut ja aineisto	21
	8.3 Aineiston analyysi.....	23
9	Tulokset	26
	9.1 Kohtelu muiden vankien osalta.....	27
	9.2 Kohtelu vankilan henkilökunnan osalta	31
	9.3 Kielimuri vankilassa.....	34
	9.4 Yhteydenpito läheisiin	36
	9.5 Kehittämisehdotukset.....	38
10	Tulosten yhteenveto.....	40
	10.1 Haastateltujen kokema kohtelu muiden vankien taholta.....	41
	10.2 Haastateltujen kokema kohtelu vankilan henkilökunnan taholta	42
	10.3 Kielimuri vankilassa.....	42
	10.4 Yhteydenpito läheisiin	43
	10.5 Kehittämisehdotukset.....	43
11	Pohdinta	44
	11.1 Opiskelu vankilassa	45
	11.2 Poikkeava ihonväri.....	46
	11.3 Rasismien väistäminen ja vähättely.....	48
	11.4 Eettisyys.....	49
	11.5 Luotettavuus.....	50
	Lähteet	51
	Liitteet.....	55

1 Johdanto

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kartoittaa yksittäisten ulkomaalaistaustaisten vankien kokemuksia heidän kohtelustaan Helsingin vankilassa. Tavoitteena oli mahdollistaa yksittäisille ulkomaalaistaustaisille vangeille omien kokemusten esille tuominen. Tavoitteena oli saada kokemuksia siitä, kuinka ulkomaalaistaustaiset vangit kokevat tulevansa kohdelluksi Helsingin vankilassa muiden vankien sekä henkilökunnan osalta ja onko kohtelu heidän mielestään tasa-vertaista suomalaisiin vankeihin verrattuna. Lisäksi tavoitteena oli kartoittaa ulkomaalaistaustaisten vankien kokemuksia mahdollisen puutteellisen suomenkielentaidon tuomista haasteista suomalaisessa vankilassa ja antaa mahdollisuus haastatelluille vangeille kertoa heidän omista kehittämisajatuksistaan koskien ulkomaalaistaustaisten vankien tilannetta ja olosuhteita suomalaisessa vankilassa.

Opinnäytetyötutkimuksen aineisto koostuu seitsemästä Helsingin vankilassa rangaistustaan suorittavan ulkomaalaistaustaisen miesvangin teemahaastatteluista, jotka toteutettiin maaliskuussa 2012. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys perustuu pääosin kotimaisiin tutkimuksiin ulkomaalaisten tekemistä rikoksista Suomessa, ulkomaalaisten kokemasta rasismista Suomessa ja suomalaisten vankiloiden yhdenvertaisuudesta. Vertailun vuoksi teoreettiseen viitekehykseen on sisällytetty osioita ulkomaalaistaustaisten vankien tilanteesta muiden Euroopan maiden vankiloissa.

Tutkimuksessa tarkastellaan ulkomaalaisten määrän kehitystä Suomessa sekä Suomen vankiloissa, joissa molemmissa ulkomaalaisten määrä on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana huomattavasti. Aiempien tehtyjen tutkimusten valossa opinnäytetyössäni tarkastellaan sitä, mitkä ovat ulkomaalaisten lisääntyneeseen rikollisuuteen vaikuttavia tekijöitä asiantuntijoiden ja ulkomaalaisten omien kokemusten perusteella. Teoreettisessa viitekehyksessä sivutaan myös ulkomaalaistaustaisten kokemia arkipäivän rasismia vankilan ulkopuolella aiempien tutkimusten tulosten avulla ja määritellään rasismia sekä rasistista rikollisuutta. Opinnäytetyötutkimuksen tuloksia verrataan mm. Huhdan (2012) tuoreen tutkimuksen ”Maahanmuuttajana suomalaisessa vankilassa” tuloksiin.

Tutkimuksen tarkoituksena ei ollut pienen haastateltujen joukon vuoksi tehdä yleistettäviä johtopäätöksiä siitä, minkä kansalaisuuden omaavat vangit kokevat vankilassa eniten rasismia tai syrjintää. Tavoitteena oli käsitellä kaikkia tapauksia ainutlaatuisina ja tulkita niitä sen mukaisesti, mikä on tyypillistä kvalitatiiviselle tutkimukselle (Hirsjärvi ym. 2000: 155). Rasismi mielletään usein joko fyysiseksi tai henkiseksi väkivallaksi, mutta sitä voi esiintyä myös tarkoittamattomana toimintana yhteiskunnan rakenteissa asti, minkä vuoksi rasismia kokeneiden ääni on tärkeä saada kuuluviin. Ulkomaalaistaustaiselle syrjinnältä tuntuvia asioita voivat olla monet sellaiset seikat, joita itse kantasuomalaisina emme ole koskaan huomanneet tai

mieltäneet rasistisiksi. Robert Milesin (1994) mukaan syrjiviä käytäntöjä voidaan kuitenkin nimetä institutionaaliseksi rasismiksi vain, jos niiden taustalta löytyy tunnistettava rasistinen ideologia. Olipa yhteiskunnan rakenteissa esiintyvät, ulkomaalaistaustaisten syrjiviksi käytännöiksi kokemat asiat sitten rasismia tai ei, on niihin tärkeää puuttua.

Tutkimuksen aihe valikoitui pääosin sen ajankohtaisuuden vuoksi. Yhteiskunnassamme käydään paljon keskustelua siitä, miksi ulkomaalaisia vankeja ”hyysätään” Suomen vankiloissa, joita pidetään parempina paikkoina kuin vanhainkodit tällä hetkellä ovat. En ota tutkimukseni kantaa siihen, onko tämä menettely oikea vai ei; tosiasia on kuitenkin se, että vankiloissamme rangaistustaan suorittavista lähes 12 prosenttia on ulkomaalaisia (Rikollisuustilanne 2010), ja lain mukaan rasismi tai syrjintä ulkomaalaisia kohtaan on ehdottomasti kiellettyä. Usein myös ajatellaan, että ulkomaalaistaustaiset ovat oppineet käyttämään ns. ”rasismikorttia”, jonka nostavat esiin aiheettomastikin, aina jos heihin kohdistetaan ei-mieluisia toimenpiteitä. Halusin kuulla ulkomaalaistaustaisten vankien omia kokemuksia siitä, mitä he pitivät rasistisena tai syrjivänä toimintana ja kuinka he siihen suhtautuvat.

2 Rasismin ja syrjinnän määrittelyä

Rasismiin johtavan ideologisen prosessin voidaan sanoa alkavan ihmisten luokittelulla ryhmiin ulkoisesti havaittavien ominaisuuksien perusteella. Sen lisäksi, että rasismi ilmenee tietoisena toimintana tai yleisinä olosuhteina, se voidaan määritellä sekä kielteisiksi kuvitelmiksi yksilöitä että kielteisiksi asenteiksi heitä kohtaan sen vuoksi, että he kuuluvat johonkin tiettyyn kansalliseen, etniseen, uskonnolliseen tai kulttuuriseen ryhmään. (Jasinskaja-Lahti ym., 2002: 28.)

Rasismi on sekä luokkarakenteissa elävien ihmisten välinen suhde että heidän ihmisyytensä kieltämistä. Rasismin ollessa suhdeilmiö, kaikilla niillä, jotka ovat sen todistajia, on rooli sen tunnustamisessa, selittämisessä, tuomitsemisessa ja eliminoimisessa. Milesin mukaan historia rasismia. Se muuttaa kohteeksi tunnistettua ryhmää, merkityksellistettyjä luontaisia piirteitä, ryhmään liitettyjä ja kielteisesti arvoitettuja ominaisuuksia, mitkä eivät kuitenkaan valikoidu historiallisesti sattumanvaraisesti. Vaikka rasismin historian saatossa onkin muuttunut, tunnistettavissa on myös tiettyjä historiallisia jatkuvuuksia. (Miles 1994: 24, 123.) Institutionaalisen rasismilla tarkoitetaan tapauksia, joissa rasismi sisältyy syrjiviin käytäntöihin tai muodollisesti rodullistamattomaan diskurssiin. Institutionaalista rasismia voidaan kuitenkin pitää rasismina vain, jos syrjivien käytäntöjen taustalta on tunnistettavissa rasistinen ideologia (Miles 1994: 124.)

Rasismin ja syrjinnän ero voidaan nähdä niiden vahingoittamistarkoituksessa. Rasismi ilmenee usein väkivaltaisena tai haittaa tekevänä käytöksenä, kun taas syrjinnällä tarkoitetaan ihmis-

ten eriarvoista kohtelua jollakin hyväksymättömällä perusteella. Välillisestä syrjinnästä puhutaan silloin, kun ihmisiä kohdellaan muodollisesti tasavertaisesti, mutta toisen ryhmän kohdalla kohtelu johtaa syrjintään. (Jasinskaja-Lahti ym., 2002: 29.) Rasismi ja syrjimiskäytännöt ovat aina osana laajempaa rakennetta, jonka luokkaan sidotut epäkohdat ja osattomuus muodostavat. Haasteellista on asettaa rasismi ja syrjimiskäytännöt yhteyteensä, jolloin saataisiin esiin niiden vaikutusten erityisyys ja yhtäläisyydet eri väestöryhmien kesken. (Miles 1994: 23.)

Yhdenvertaisuus lain 6 § mukaan ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lain mukaan syrjinnällä tarkoitetaan

1) sitä, että *jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä);*

2) sitä, että *näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (välillinen syrjintä);*

3) *henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri (häirintä);*

4) *ohjetta tai käskyä syrjiä.*

(Finlex)

3 Maahanmuuttajien kokema syrjintä ja rasismi

Jasinskaja-Lahden ym. tekemä tutkimus Rasismi ja syrjintä Suomessa perustuu 7000 maahanmuuttajalta kyselylomakkein saatuihin tietoihin heidän kokemuksistaan rasismista ja syrjinnästä. Tutkimuksen mukaan jopa 48 prosenttia otoksen maahanmuuttajista oli joutunut viimeisen 12 kuukauden aikana solvauksen kohteeksi ja jopa 76 prosenttia oli ollut jonkin rasistisen rikoksen (solvaus, uhkaus, pahoinpitely, omaisuus- ja muut rikokset) kohteena viimeisen vuoden aikana. Yli kaksi kertaa kuluneen vuoden aikana pahoinpitelyn, omaisuusrikoksen tai muun rikoksen uhriksi oli joutunut kyselyyn vastanneista yksi prosentti. Albanialaisista, arabeista, vietnamilaisista, somaleista, venäläisistä ja virolaisista somalit kohtasivat kaiken kaikkiaan eniten rasismia. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002: 52, 54, 94, 97- 98.)

Honkatukian ym. tutkimustaan varten haastattelemista nuorista etnisiin vähemmistöihin kuuluvista miehistä osa liitti kaduilla kohtaamansa väkivallan etniseen taustaansa ja osa ei nähnyt kokemallaan väkivallalla olleen minkäänlaista yhteyttä rasismiin. Valtaosalle haastateluista heidän etninen taustansa oli kuitenkin asia, joka edesauttaa väkivallan kohtaamista ja johon on varauduttava. Osa Honkatukian ym. haastattelemista etnisistä nuorista miehistä kertoi kantavansa aina jonkinlaista asetta ja perustelivat tätä sillä, ettei heillä ollut riittävästi ruumiillisia resursseja vastata väkivaltaisiin tilanteisiin. Aseiden mukana kantamista ja niiden käyttöä ei pidetty ylpeilyn aiheena, vaan pikemminkin pakotettuna toimintana. (Honkatukia ym. 2007: 89, 91.)

Jasinskaja-Lahden ym. tekemän tutkimuksen kaikista ulkomaalaistaustansa vuoksi rikoksen uhriksi viimeisen vuoden aikana vähintään kerran joutuneista jopa 71 prosenttia ei ollut koskaan ilmoittanut rikoksista poliisille. Arkisissa asioissa, kuten asunnon vuokraamisessa tai ravintolaan pyrkimisessä 305 maahanmuuttajaa oli kohdannut syrjintää ja 86 prosenttia heistä jätti ilmoittamatta asiasta poliisille. Ulkomaalaisiin kohdistuneista rikoksista on olemassa useita tutkimuksia ja tilastoja, mutta edellä on yksi syy siihen, miksi on vaikea saada tietoon todellista ulkomaalaisiin kohdistuneiden rikosten määrää tai laatua. Yleisin syy rikoksesta ilmoittamatta jättämiseen oli niin rasistisen rikoksen kun syrjivän kohtelun kohdalla sen vähäpätöisenä pitäminen ja heikko usko siihen, että ilmoitus johtaisi minkäänlaisiin toimenpiteisiin. Alle 10 prosenttia rikoksista jäi ilmoittamatta sen vuoksi, ettei asian olisi tiedetty kuuluvan poliisille, ettei rikosilmoitusta olisi osattu tehdä tai poliisia olisi pelätty. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002: 99- 100, 102.)

Myös Huhdan tekemä vankilaan sijoittuva tutkimus osoittaa, että ulkomaalaistaustaiset vangit ovat hyvin vastentahtoisia kertomaan ylemmälle portaalle vartijoilta saamastaan rasistisesta kohtelusta, vaikka muut vangit siihen kannustaisivatkin. Syynä tähän kerrottiin olevan epäusko siihen, että viesti menisi eteenpäin ja mitään koskaan tehtäisiin asialle (Huhta 2012: 65). Huhta onkin huolissaan siitä, että mikäli ulkomaalaistaustaiset vangit tuntevat epäluottamusta suomalaista vankilaorganisaatiota kohtaan, he saattavat menettää uskonsa myös muita virallisia suomalaisia instituutioita ja yhteiskuntaa kohtaan. Kääriäisen (1994) mukaan viranomaiset muodostavatkin toiminnallaan suuressa määrin lainrikkojien kosketuspinnan muuhun yhteiskuntaan ja kokemukset viranomaiskohtaamisista ovat pääsääntöisesti kielteisiä riippumatta kansalaisuudesta (Kääriäinen 1994: 120). Edellä mainitut luvut rikosilmoitusten tekemättä jättämisistä osoittavat, että useilla ulkomaalaistaustaisilla usko Suomen virkavaltaan on heikko, johtuipa se sitten huonosta vankilakokemuksesta tai jostain muusta. Liebkindin ym. tutkimuksen mukaan maahanmuuttajamiehet kokevat naisiin verrattuna enemmän syrjintää ja luottavat vähemmän viranomaisiin. Kauemmin Suomessa asuneet maahanmuuttajat kertoivat luottavansa vähemmän viranomaisiin kun äskettäin maahan saapuneet (Liebkind ym. 2001: 84). Myöskään livarin tutkimustaan varten haastattelemat maahanmuuttajat eivät ker-

toneet ilmoittaneensa poliisille kohtaamastaan rasismista tai syrjinnästä, toisaalta sitä ei erikseen kysyttykään. Useat haastatellut pitivät syrjintää lähes normaalina maan tapana sitä kuitenkin hyväksymättä. Rasistisia kokemuksia puolestaan pidettiin uhkaavina ja pelottavina tilanteina, joista yleensä haluttiin paeta. (Iivari 2006: 111.) Jaakkolan tekemän tutkimuksen mukaan suomalaisten asenteet maahanmuuttajia kohtaan ovat kuitenkin muuttuneet myönteisimmiksi laman jälkeen. Erityisesti ulkomaalaisiin työnhakijoihin, opiskelijoihin ja kieltenopettajiin suhtauduttiin aiempia vuosia myönteisemmin (Jaakkola 1999: 23). Uudessa maassa asuttu aika määrää sen, miten kauan maahanmuuttajat ja valtaväestö ovat olleet vuorovaikutuksessa keskenään ja joidenkin teorioiden mukaan ennakkoluuloisuus häviää ajan myötä kontaktien lisääntyessä (Liebkind ym. 2001: 81.)

Maahanmuuttajien lähes kolminkertaiset työttömyysluvut valtaväestöön verrattuna osoittavat, ettei integroituminen yhteiskuntaan ole ollut täysin mutkatonta (Liebkind ym 2001: 80). Jasinskaja-Lahden ym. haastattelemissa kaikista maahanmuuttajista 81 prosenttia oli hakenut joskus työtä ja puolet heistä oli kokenut työnhaussa syrjintää. Työssä etenemisessä valtaosa tutkituista (76 %) ei ollut kokenut syrjintää, eikä enemmistö haastatelluista (94 %) kokenut tullessa irtisanotuksi työstään maahanmuuttaja taustansa vuoksi. Suurin syrjintää kohdannut ulkomaalaisjoukko työnhaun, työssä etenemisen ja työstä irtisanomisen kohdalla olivat somalialaiset. Kaikista työpaikkakiusaamista kokeneista (31 %) arabialaiset (44 %) ja somalialaiset (43 %) olivat suurimmat joukot. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002: 87.) Myös Iivarin tekemä tutkimus osoittaa somalialaisten huonon aseman suomalaisilla työmarkkinoilla; he kuuluivat pitkäaikaistyöttömien ryhmään yhdessä Algeriasta ja Marokosta saapuneiden kanssa. Täysiaikaisesti Suomessa työllistettyjä on eniten Lähi-idästä saapuneissa (Iivari 2006: 102). Jaakkolan (2009) tekemän tutkimuksen mukaan vuonna 2007 suomalaiset suhtautuivat ulkomaalaisen työvoiman vastaanottamiseen myönteisemmin kuin koskaan aiemmin ja valtaosa tutkimukseen vastanneista oli sitä mieltä, että Suomeen tulisi ottaa ulkomaalaisia työnhakijoita nykyistä enemmän (Jaakkola 2009: 22).

Viimeistä vuotta tarkasteltaessa työhön liittyvien syrjintäkokemusten määrä on Jasinskaja-Lahden ym. tutkimuksen perusteella silmiinpistävä. Työnhaussa syrjintää oli kokenut 80 prosenttia, työssä etenemisessä 79 prosenttia, työstä irtisanomisissa 55 prosenttia ja työpaikkakiusaamisessa 81 prosenttia. Somalit olivat jokaisessa kategoriassa eniten syrjintää kohdannut ulkomaalaisryhmä, virolaiset puolestaan vähiten syrjitty ryhmä. Suurin osa tutkituista (31 %) kertoi kiusaajatahon olevan työtoverit, 23 prosenttia ilmoitti kiusaajatahoja olevan useita ja 11 prosenttia raportoi kiusaamista esiintyvät esimiehen taholta. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002: 88, 89.) Liebkindin ym tutkimuksen mukaan arabit ja turkkilaiset olivat kokeneet syrjintää työtä hakiessa enemmän kuin venäläiset, vietnamlaiset tai somalit (Liebkind ym. 2001: 85). Maahanmuuttajien syrjintäkokemusten määrä on hieman ristiriitainen Jaakkolan tekemän tut-

kimuksen tuloksiin verrattuna, jonka mukaan suomalaiset näkevät maahanmuuttajan toiseksi mieluiten työtoverinaan (Jaakkola 1999: 78).

Yleisesti ottaen Jasinskaja-Lahden ym. tutkimuksen mukaan ympäristön rasismi maahanmuuttajien koko Suomessa asumisaikana oli melko vähäistä. Ympäristön rasismilla tutkimuksessa tarkoitetaan mm. naapureiden keskuudessa, ravintoloissa, kaupoissa, kaduilla tai oppilaitoksissa esiintyvää rasismia. Somalien kohtaama ympäristön rasismi oli jälleen kaikista ulkomalaisryhmistä runsainta; esimerkiksi kaikista kaduilla tai liikenteessä rasismia kohdanneita (kaiken kaikkiaan 43 %) somalialaisia oli 82 prosenttia ja naapureiden taholta rasismia kokeneita (26 %) somalialaisia oli 56 prosenttia. Viimeksi kuluneen 12 kuukauden osalta ympäristön rasismien määrä oli jälleen huomattavasti runsaampaa somalien ollen edelleen eniten rasismia kohdannut joukko. Kaikista haastatelluista viimeisen vuoden sisällä rasismia kaduilla kohdanneita oli 81 prosenttia, rasismia naapureiden taholta kohdanneita 80 % ja ravintolaan pääsyn kohdalla rasismia kohdanneita 74 prosenttia. Somalialaisista 90 prosenttia oli kohdannut rasismia kauppaan pyrkiessään ja 92 prosenttia havainnut naapureilla rasistista käytöstä. (Jasinskaja-Lahti, ym. 2002: 91, 93.) Myös Liebkind ym. tutkimus osoittaa, että somalit ja arabit olivat kokeneet kiusaamista ja loukkauksia niin kaduilla, liikennevälineissä kun naapureidenkin taholta huomattavasti muita ryhmiä enemmän. Liebkindin ym. tutkimuksen mukaan syrjintäkokemusten määrä vaihteli maahanmuuttajaryhmien välillä riippumatta siitä, kuinka kauan he olivat asuneet Suomessa. Arabit, somalit ja turkkilaiset olivat kokeneet syrjintää huomattavasti enemmän kuin muut ryhmät yleisellä syrjintäindeksillä mitattuna (Liebkind ym. 2001: 84).

4 Rasistinen rikollisuus

Rasistisia piirteitä sisältävän rikollisuuden määrästä ja piirteistä on tehty selvityksiä vuodesta 1997 lähtien, jolloin myös poliisit alkoivat merkitä rikosilmoituksia rasismikoodilla, mikäli juttu vaikuttaa rasistiselta (Peutere 2008: 15). Rikoksen tekoon vaikuttanut rasistinen motiivi asetettiin yhdeksi rangaistuksen koventamisperusteeksi vuonna 2004. Rasististen ajatusten esittäminen julkisesti on myös Suomessa rikos ja lisäksi perustuslaissa, rikoslaissa ja muussa lainsäädännössä on syrjintäkieltoja (Rikollisuustilanne 2010: 281). Rikos voidaan luokitella rasistiseksi, jos vähemmistöryhmän edustaja on joutunut rikoksen uhriksi osin tai kokonaan sen takia, että hän poikkeaa rikoksen tekijästä ihonväriltään, rodultaan tai kansallista/etniseltä syntyperältään. Rajanveto rasistisen ja ei-rasistisen rikoksen välillä ei ole täysin mutkatonta ja tällaisia rikoksia joudutaankin usein tutkimaan tapauskohtaisesti. Mikäli tekijä ei ole ollut tietoinen rikoksen uhriksi joutuneen ulkomaalaistaustasta tai on kyseessä esimerkiksi perheriita, jossa osapuolet ovat eri kansalaisuutta, ei rikoksia voida luokitella rasistisiksi. (Streng 1998: 15.)

Rasistisina rikoksina Suomen rikoslaissa on määritelty esimerkiksi syrjintä ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Syrjintä on rasistinen rikos siinä tapauksessa, jos sen perusteena on henkilön etninen tai kansallinen tausta. Myös mikä tahansa muu rikos voi olla rasistinen, jos sen tekemisen taustalla on ollut uhrin kuuluminen tiettyyn kansalliseen tai etniseen ryhmään. Rasistisen rikokset on mahdollista määritellä laajemmin viharikoksiksi, joiden syynä voi olla uhrin kansalaisuuden tai etnisen taustan lisäksi sukupuoli, seksuaalinen suuntaus tai vammaisuus. (Peutere 2008: 14.)

Vuodesta 2007 vuoteen 2008 rasistista rikoksista tehtyjen rikosilmoitusten määrä lisääntyi huimat 66 prosenttia. Huima kasvu selittyy osin hakuheitojen tarkentamisella, jolla pyrittiin löytämään rikoksiin, ei vain rikosten uhreihin liittyviä rasistisia piirteitä. Vuodesta 2008 vuoteen 2009 saman kategorian rikosilmoitusten määrä lisääntyi 14 prosenttia ja rasististen rikosten määrä 19 prosenttia. Loivempi kasvu rikosilmoitusten määrässä viittaa asianosaisten määrän kasvuun, mikä selittyy osin sillä, että joukkotappeluluonteisia pahoinpitelyrikoksia on enemmän. Yleisimpiä rasistisia rikoksia vuosina 2003- 2009 olivat eriaisteiset pahoinpitelyt, joita oli esimerkiksi vuonna 2009 45 prosenttia kaikista rasistisista rikoksista. (Rikollisuustilanne 2010: 282.) Yleisimpiä rasististen rikosten tapahtumapaikkoja ovat olleet baarit tai niiden edustat, torit, kadut sekä puistot ja suurin osa rikoksista tapahtuu illan ja yön aikana (Nojonen 2007: 35, 36). Vuonna 2007 rasistisiin rikoksiin syyllisiksi epäillyistä henkilöistä 83 prosenttia oli suomalaisia ja vuonna 2008 muutaman prosenttiyksikkö vähemmän, 80 prosenttia. (Rikollisuustilanne 2010: 282).

Peutereen mukaan rasistisia rikosilmoituksia on kuitenkin noin puolet enemmän kuin tilastot osoittavat, sillä rikosilmoitusten luokittelu hänen haastateltaviensa mukaan usein unohtuu. Rikosilmoitusten luokittelukenttä ei ole pakollinen kohta täytettäväksi, joten rikosilmoitusjärjestelmä sallii sen sivuuttamisen. Koska rasismikoodi rikosilmoituksissa palvelee pääasiassa tilastointia, eikä näy esimerkiksi syyttäjälle lähtevässä esitutkimamateriaalissa, ei luokittelua pidetä ensiarvoisen tärkeänä. (Peutere 2008: 51.)

5 Rasististen rikosten uhrin

Epäiltyjen rasististen rikosten kohteeksi joutui 621 eri ihmistä vuonna 2006. Samana vuonna yli puolet rasistisiksi luokiteltujen rikosepäilyjen asianomistajista oli suomalaisia, joista noin neljännes oli ulkomaalaistaustaisia. Ulkomaalaistaustaisten määrä oli vuonna 2006 alhaisempi edellisvuoteen verrattuna, mikä johtunee osittain siitä, että yhä useammat etniseen vähemmistöön kuuluvat ovat Suomessa syntyneitä Suomen kansalaisia. (Nojonen 2007: 40.)

Väkivaltarikosten taustalla on usein rasistisia piirteitä, mutta esimerkiksi varkauksien kohteeksi maahanmuuttajien uskotaan joutuvan yhtä sattumanvaraisesti kuin suomalaistenkin.

Myös eri ulkomaalaisryhmien välillä esiintyy ajoittain rasistisen rikoksen tunnusmerkistön täyttävää väkivaltaa. Vuonna 2002 maahanmuuttajaryhmistä somalialaisilla oli eniten uhrikemuksia vuodessa (3,7). Kaiken kaikkiaan väkivaltaa kohdanneista enemmistö oli somalialaisia ja venäläisiä. Venäläisistä nuoret, 20- 34- vuotiaat kohtasivat eniten väkivaltaa. Somalialaisista 91prosenttia uskoi väkivallan johtuneen maahanmuuttajataustasta, virolaisista 42 prosenttia ja venäläisistä vain 33 prosenttia. Virolaisten ja venäläisten kokema väkivalta oli luonteeltaan samantyyppistä kuin suomalaisten kokema väkivalta (perheväkivalta, lähiyhteisössä tapahtuva väkivalta), somalialaiset raportoivat ainoastaan tuntemattomien heihin kohdistamasta väkivallasta. (Rikollisuustilanne 2010: 278, 279, 280.)

livarin tutkimustaan varten haastattelemista 42 maahanmuuttajasta 27 oli kohdannut rasismia ja 16 maahanmuuttajalla oli kokemuksia syrjinnästä. Jasinskaja-Lahden ym. vuonna 2002 julkaisemaan tutkimukseen verrattuna rasismia kohdanneita maahanmuuttajia oli livarin tekemässä tutkimuksessa huomattavasti enemmän, mutta yhtenevää oli se, että somalit olivat jälleen eniten rasismia kohtaava ulkomaalaisjoukko. (livari 2006: 106, 107.)

Vuonna 2001 poliisin tietoon tuli 3 000 rikosilmoitusta, joiden rikosnimikkeenä oli syrjintä, työsyryntä tai kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Rasistisen motiivin omaavia rikoksia ilmoitettiin poliisille 346 vuonna 2001. Vuosia 1999, 2000 ja 2001 vertailtaessa käy ilmi, että rasistiset rikokset ovat olleet hienoisessa laskussa. Haastateltujen mukaan syrjintäkokemuksia ilmenee useimmiten työhaussa, viranomaisten kanssa asioidessa ja työpaikoilla. Luonteeltaan syrjintä kuvattiin rasismiin verrattuna diskreetimmäksi asenteelliseksi suhtautumiseksi. Rasismia haastateltavat olivat kokeneet eniten ravintoloissa ja muissa julkisissa paikoissa, mutta myös oltuaan tekemisissä poliisin kanssa. Enemmistö maahanmuuttajista (74- 82 %) oli kuitenkin tyytyväisiä viranomaisten kanssa asioimiseen, vaikkakin yli kolmasosa rasismien kokemuksista oli saatu poliisin toiminnan yhteydessä. Rasismia luonnehdittiin vihamieliseksi suhtautumiseksi, joka ilmenee solvaamisena, hyökkäävänä käytöksenä tai tappelun aloittamisena. (livari 2006: 105, 107, 108, 109.)

6 Ulkomaalaisten rikollisuus Suomessa

Ulkomaalaisten määrä on kasvanut Suomessa viimeisen kymmenen vuoden aikana räjähdysmäisesti; vuonna 2010 Suomessa asui kuusinkertainen määrä (168 000) ulkomaan kansalaisia verrattuna vuoteen 1990 (Rikollisuustilanne 2010: 257). Ulkomaalaistaustaisia henkilöitä, joiden syntymämaa oli muu kuin Suomi, asui vuonna 2010 Suomessa noin 248 000. Suurin osa maahanmuuttajista asui pääkaupunkiseudulla, missä asukkaista 7,1 prosenttia oli maahanmuuttajia vuonna 2010 (Rikollisuustilanne 2010: 258). Vuonna 1997 Suomen väestöstä viidesosa asui pääkaupunkiseudulla ja vakituisesti Suomessa asuvista ulkomaalaisista lähes puolet (Streng 1998: 13).

Vuonna 2010 poliisin tietoon tulleissa rikoksissa syylliseksi epäillyistä 11,4 prosenttia (28 206 henkilöä) oli ulkomaalaisia. Alle puolet (41 %) epäillyistä oli Suomessa asuvia ja loput turisteja tai muutoin maassa vierailevia. Neljä prosenttia kaikista epäillyistä suomen kansalaisista oli syntyperältään muita kuin suomalaisia vuonna 2010 (Rikollisuustilanne 2010: 259). Iivarin haastatteleminen maahanmuuttajavankien keskimääräinen tuomion pituus oli 2 vuotta 5 kuukautta ja tuomiot oli pääosin saatu huumausainerikoksista, väkivaltarikoksista ja omaisuusrikoksista. Aineiston vangeista 45 prosenttia oli tehnyt rikoksensa yksin ja 40 prosenttia syyllistyi rikokseen jengin jäsenenä. Jengeissä rikoksia tehneet olivat useimmiten entisen Neuvostoliiton alueelta ja nämä rikokset olivat tyypiltään yleensä huumausainerikoksia (Iivari 2006: 115).

Rikoksesta epäiltyjä Suomessa asuvia ulkomaan kansalaisia oli 11 486 vuonna 2010, mikä on 4,6 prosenttia kaikista selvitetystä rikoksista. Vuosittain Suomessa asuvat ulkomaankansalaiset ovat olleet epäiltyinä muista kuin liikenne rikoksista ja liikenne rikkomuksista 1,5- 2,0 kertaa useammin kuin suomalaiset väestöosuuteensa nähden. Tätä voi selittää kuitenkin osittain se, että suurin osa maahanmuuttajista asuu suurissa kaupungeissa ja heistä on suhteessa suurempi osuus nuoria tai nuoria aikuisia miehiä kuin suomalaisista. Suhteellisesti suurin osa rikoksista on rikosaktiivisessa iässä olevien suurissa asutuskeskuksissa tekemiä rikoksia. (Rikollisuustilanne 2010: 260.) Esimerkiksi vuosina 1996 ja 1997 Helsingin ydinkeskustassa tehtiin huomattava määrä pahoinpitelyjä ja varkauksia erilaisten etnisten ryhmien toimesta, joista ongelmallisimmaksi koettiin toisen polven ulkomaalaisnuoret (Streng 1998: 52).

Tarkasteltaessa eri kansalaisuuksien Suomessa tekemiä rikoksia (pl. liikenne rikokset ja liikenne rikkomukset), tilasto noudattelee pitkälti linjaa: mitä enemmän kyseisen maan kansalaisia Suomessa, sitä enemmän heidän tekemiään rikoksia Suomessa. Venäläiset muodostavat suurimman epäiltyjen ulkomaalaisryhmän Suomessa, heitä oli Suomessa yhteensä 30 134 vuonna 2010 ja 5 592 heistä oli rikoksesta epäiltyinä. Virolaisia Suomessa oli kaiken kaikkiaan vuonna 2010 himpun verran enemmän (30 749) kuin venäläisiä, mutta heistä kuitenkin pienempi osa oli epäiltyinä rikoksesta (5 476). Venäläiset ja virolaiset tekevät kiistatta ulkomaalaisryhmistä eniten rikoksia Suomessa, kolmantena ovat somalit. Väestömäärään suhteutettu syylliseksi epäiltyjen osuus oli kuitenkin mm. iranilaisilla (21 %), turkkilaisilla (13 %) ja irakilaisilla (12 %) korkeampi kuin virolaisilla ja venäläisillä, joilla osuus on 6 %. (Rikollisuustilanne 2010: 261.) Vertailun vuoksi todettakoon, että väestömäärään suhteutettu syylliseksi epäiltyjen määrä suomalaisilla on 4 prosenttia. Vertailun vuoksi todettakoon, että vuoden 1994 tammikuussa venäjän kansalaisia oli Suomessa vain 5672 ja heidän tekemiä rikoksia kirjattiin tuolloin 2155 kappaletta. Virolaisia Suomessa oli samana vuonna aavistuksen enemmän, 5745 henkilöä ja heidän tekemiä rikoksia kirjattiin yhteensä 1662 kappaletta (Nieminen 1994: 17). Vertailu osoittaaakin, että samat ulkomaalaisryhmät ovat pitäneet Suomessa tehtyjen rikosten tilastois-

sa kärkipaikkaa niin 90- luvun alkupuolella kun näinä päivinäkin. Vain henkilöiden ja rikosten määrä on lisääntynyt (Rikollisuustilanne 2010: 262).

Myös liikenne rikoksissa venäläiset ja virolaiset muodostavat suurimman epäiltyjen ryhmän; vuonna 2010 heitä oli ulkomaalaisepäillyistä puolet. Varkausrikoksissa kärkisijaa pitävät virolaiset ja romanit. Kuten suomalaiset, myös ulkomaan kansalaiset ovat useimmiten epäiltynä liikenne rikoksista (46 %). Raiskauksista ulkomaalaiset ovat epäiltynä suhteellisesti enemmän kuin suomalaiset, noin joka neljäs raiskauksesta epäilty on ulkomaalainen. Huomioitavaa on kuitenkin se, että sama henkilö voi esiintyä tilastoissa useampaan kertaan, joten on mahdollista, että pienikin joukko rikosaktiivisessa iässä olevia tekee suuren osan tietyn kansalaisuuden rikoksista. (Rikollisuustilanne 2010: 261, 262.)

6.1 Ulkomaalaiset Suomen vankiloissa

Vankitietojärjestelmän avulla on hankalaa saada todellista käsitystä siitä, kuinka paljon vankiloissamme on ulkomaalaistaustaisia, sillä järjestelmään merkitään ainoastaan vangin kansalaisuus, mikä sulkee ulkopuolelle Suomen kansalaisuuden saaneet ulkomaalaiset ja toisen polven maahanmuuttajat (Huhta 2010: 4). Vuonna 2009 (vuoden 2010 tiedot ei tutkimuksen teko hetkellä vielä selvillä) alioikeudessa tuomittiin rangaistukseen 23 833 ulkomaalaista, mikä on 9,5 prosenttia Suomessa tuomituista. Sakkoon tai vankeuteen samana vuonna tuomittiin 5 871 ulkomaan kansalaista ja vankeustuomion sai 2 543 ulkomaalaista, mikä on 11,2 prosenttia kaikista vankeuteen tuomituista. Ehdottomia vankilatuomioita kaikista 2 543 vankeustuomioista oli 399 ja 133 niistä muunnettiin yhdyskuntapalveluksi. Vuoteen 2008 verrattuna alioikeudessa tuomittujen ulkomaalaisten määrä laski 9 prosenttia, mutta sakkoon tai vankeuteen tuomittujen määrä nousi 10 prosenttia. (Rikollisuustilanne 2010: 266.) Vankitietojärjestelmän mukaan ulkomaalaisten määrä vankiloissa on kasvanut vuoden 2003 48 vangista vuoden 2009 370 vankiin (Huhta 2010: 4). Vuonna 1993 Suomessa pidätettyinä oli yhteensä 12 446, joista 532 henkilöä (4,3 %) oli ulkomaalaisia. Vangittuna vuonna 1993 oli yhteensä 1 893 henkilöä, joista 105 (0,8 %) oli ulkomaalaisia (Nieminen 1994: 23).

Jos ulkomaalaisten määrä ylipäänsä Suomessa on viimeisen kymmenen vuoden aikana kasvanut räjähdysmäisesti, on se tehnyt sitä myös vankiloissa. Vuonna 1990 päivittäinen ulkomaalaisten keskivankiluku maamme vankiloissa oli 20. Vuonna 2010 se oli 394, mikä tarkoittaa sitä, että kymmenessä vuodessa ulkomaalaisten määrä Suomen vankiloissa on lähes kaksikymmentäkertaistunut (Rikollisuustilanne 2010: 257). Vuonna 1998 suurimman ulkomaalaisjoukon vankiloissamme muodostivat virolaiset (33 % kaikista ulkomaalaisvangeista). Venäläiset (11 % kaikista ulkomaalaisvangeista) ja ruotsalaiset (6 % kaikista ulkomaalaisvangeista) olivat sijoilla kaksi ja kolme (Streng 1998: 71).

Huhdan (2010) tekemän selvityksen tekohetkellä Suomen 29 vankilasta vain 13 oli sellaisia, joissa oli romaneja ja maahanmuuttajia yhteensä enemmän kuin kymmenen. Maahanmuuttaja vankeja oli eniten Etelä- Suomen rikosseuraamusalueella; Vantaan tutkintavankilassa heitä oli 74, Helsingin vankilassa 60 ja Jokelassa 39. Avovankiloissa maahanmuuttajia oli 14 prosenttia. Kahdeksassa Suomen vankilassa ei ollut ainuttakaan maahanmuuttajaa kyselyn tekohetkellä. (Huhta 2010: 4.)

Maahanmuuttajien rikoksista rankaiseminen voi joissain tapauksissa olla muista tapauksista poikkeavaa, vaikkakin Suomessa samasta teosta tulisi seurata sama rangaistus. Rikokseen syyllistyvät maahanmuuttajat, joilla ei ole Suomen kansalaisuutta, karkotetaan useimmiten maasta. Mitä pidempi saatu tuomio on, sitä varmemmin maahanmuuttajan tekemästä rikoksesta seuraa karkotus. Karkotus on siis lisärangaistus niille Suomessa rikokseen syyllistyneille, joilla ei ole Suomen kansalaisuutta. Karkotuksista säädetään ulkomaalaislaissa, eivätkä ne ole rikosoikeudellisia seuraamuksia. (Honkatukia ym. 2007: 43, 44.)

Euroopan neuvoston vankilasäännöissä on erikseen säädetty ulkomaan kansalaisista sekä etnisistä ja kielivähemmistöistä (liite 8). Lisäksi vankeuslaissa on oma lukunsa, jossa määrätään vankien kohtelusta (liite 9).

6.2 Katsaus muiden maiden vankiloiden vähemmistömääriin

Ulkomaalaisten määrä Suomessa on kasvanut huomasti viime vuosina, mutta se on tehnyt sitä myös muissa maissa. Vuodesta 1983 vuoteen 1991 esimerkiksi Itävallassa oman maan kansalaisten määrä väheni 34 prosenttia ja ulkomaalaisten määrä lisääntyi 155 prosenttia. Espanjassa kyseisinä vuosina kasvua tapahtui sekä oman maan kansalaisten määrässä (126 %) että ulkomaalaisten määrässä (433 %). Naapurimaallamme Ruotsilla kasvu ulkomaalaisten määrässä oli melko maltillista (20 %). (Tomaševski 1994: 6.)

Ulkomaalaisten määrä Euroopan maiden vankiloissa vuodesta 1983 vuoteen 1991 lisääntyi vaihtelevassa määrin. Ruotsissa kasvua tapahtui ainoastaan kolme prosenttia ja Norjassa viisi prosenttia, kun taas Itävallassa kasvua oli tapahtunut 15 prosenttia. (Tomaševski 1994: 7.) Vuonna 1995 Unkarissa järjestetyssä konferenssissa Slovenia, Itävalta, Saksa, Moldova ja Latvia kertoivat omien maiden tilanteista vankiloiden vähemmistömäärien osalta. Koska Saksa ja Moldova keskittyivät esittelemään vähemmistöjen tilanteita vain yhden vankilan osalta, kuvaan seuraavaksi lyhyesti Slovenian, Itävallan ja Latvian tilannetta etnisten vähemmistöjen osalta vankiloissa.

Slovenian perustuslaissa määrätään, että jokaiselle yksilölle on taattava yhtäläiset ihmisoi-
keudet ja perusvapaudet riippumatta syntyperästä, rodusta, sukupuolesta, kielestä, uskonnos-

ta, poliittisista tai muista vakaumuksista, taloudellisesta tilasta, koulutuksesta, sosiaalisesta statuksesta tai muista henkilökohtaisista olosuhteista. (International Conference; Kriznik 1995: 123.) Slovenian vankiloissa, joissa on sijoitettuna valtaosa ulkomaalaisvangeista, vankilan henkilökunnan on ainakin jossain määrin hallittava näiden vähemmistöjen kieli. Entisestä Jugoslaviasta tulevien vankien osuus koko Slovenian vankipopulaatiosta on noin 20 prosenttia. Nämä vangit ovat samassa asemassa muihin vankeihin nähden, vaikka käytännössä joitain erityisvaikeuksia syntyikin mm. viikonloppulomien järjestämisessä sukulaisten ollessa toisessa maassa. Muista Euroopan maista tulevat vangit aiheuttavat kuitenkin aika ajoin kielellisiä ongelmia Slovenian vankiloissa. Jokaisella vangilla Sloveniassa on oikeus harjoittaa omaa uskontoaan, mutta tiloja esimerkiksi jumalanpalveluksia varten ei Slovenian vankiloissa ole. (International Conference; Kriznik 1995: 125.)

Itävallan rangaistuslaitosten populaatiosta keskimäärin 25 prosenttia on ulkomaalaisia ja tämä luku näyttää vakiintuneen viime vuosina. Näistä 41 prosenttia on tutkintavankeja ja 59 prosenttia vankeusvankeja. Aiemmin ulkomaalaisista tutkintavankeja oli enemmistö, mutta nykyään tilanne on käänteinen. (International Conference; Köck 1995: 127.) Eniten ulkomaalaisia vankeja Itävallan vankiloissa on entisen Jugoslavian alueelta, Turkista, Puolasta, Bosnia & Hertsegovinasta ja Romaniasta. 38 prosenttia Itävallan ulkomaalaisista vangeista ei puhu saksankieltä. Vankiloissa, joissa on sijoitettuna saksankielentaidottomia vankeja, henkilökunnan tulee ottaa kielimuuri huomioon esimerkiksi järjestämällä kielikursseja, harjoitusta sekä koulutusta ja tarjota vangeille mahdollisuus kirjastossa asioimiseen. Osassa Itävallan vankiloista on erityinen toimisto ulkomaalaisia vankeja varten, joka keskittyy kohtaamaan ulkomaalaisten vankien tarpeita kielellisissä vaikeuksissa ottaen huomioon heidän kulttuuriset, sosiaaliset ja uskonnolliset vaatimukset. He tarjoavat ulkomaalaisille vangeille kirjoja ja muuta kirjallisuutta heidän omalla kielellään ja järjestävät erilaisia aktiviteetteja. (International Conference; Köck 1995: 129, 131.)

Latviassa suorittaa rangaistuksiaan yhteensä 29 eri maan kansalaisia, joista suurimman vankijoukon muodostavat venäläiset (40 % kaikista vangeista), eivätkä suinkaan latvialaiset itse (35% kaikista vangeista). Valkovenäläisiä Latvian vankiloissa on 2-3 prosenttia kaikista vangeista, ukrainalaisia ja liettualaisia alle kaksi prosenttia ja puolalaisia sekä romaneja vain 0,4 prosenttia. (International Conference; Smirnovs 1995: 144.) Noin 53 prosenttia Latviassa rangaistustaan suorittavista vangeista ei ole latvialaisia, joten monet heistä eivät myöskään puhu latviaa. Tämä aiheuttaa vankiloissa kieliongelmiä ja monet oikeudelliset tiedot ovat suurimmalle osalle vangeista vaikeasti ymmärrettäviä. (International Conference; Smirnovs 1995: 145.)

7 Syitä ulkomaalaisten rikollisuudelle

Vaikka kantasuomalaiset tekevät suurimman osan viranomaisten tietoon tulleista rikoksista, on maahanmuuttajien riski tulla epäillyksi ja tuomituiksi rikoksista suurempi kuin kantaväestöllä (Rikollisuustilanne 2010: 268). Maahanmuuttajataustaisten ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien nuorten rikollisuudessa voidaan nähdä joitain erityispiirteitä samaan ikäluokkaan kuuluvan kantaväestön rikollisuuteen verrattuna. Maahanmuuttajataustaisten nuorten tekemillä rikoksilla on usein yhteys rasismien kanssa. Sisäasiainministeriön raportin mukaan esimerkiksi vuonna 2000 maahanmuuttajien tekemistä väkivaltarikoksista 15 prosenttia oli sellaisia, joissa he olivat itse myös rikoksen uhreja. Kantaväestöön verrattuna maahanmuuttajia epäillään rikoksista poliisin toimesta useammin ja samaan aikaan maahanmuuttajat kuitenkin joutuvat rikosten uhreiksi kantaväestöä useammin ilmoittamatta tapahtuneista viranomaisille. (Honkatukia ym. 2007: 42.)

livanin haastatteleminen maahanmuuttajien joukossa oli yli nelinkertainen määrä pientuloisia ja kolminkertainen määrä työttömiä suomalaisiin verrattuna. Päärikostuomioita maahanmuuttajilla on kaksinkertainen määrä verrattaessa Suomen kansalaisiin. Useiden maahanmuuttajaryhmien kohdalla voidaankin nähdä yhteys päärikostuomioiden määrän ja työttömyyden ja/tai pienituloisuuden välillä. Esimerkiksi iranilaisten keskuudessa oli 58 päärikostuomiota 1000 henkeä kohden vuonna 2001, samaan aikaan kun pienituloisten osuus iranilaisista oli 67 prosenttia ja työttömyysaste 64 prosenttia. (Iivari 2006: 103, 104.) Liebkindin ym. tutkimus kuitenkin osoitti, ettei maahanmuuttajien työllisyystilanteella ollut yhteyttä koetun syrjinnän määrään (Liebkind ym. 2001: 84). Iivarin haastatteleminen maahanmuuttajista kolmasosa kertoi pitkäaikaistyöttömyyden olleen syynä rikokseen syyllistymiseen. Haastateltujen mukaan työttömäksi jääminen ja erityisesti pitkäaikaistyöttömyys johtaa tilanteeseen, jossa rikollinen käyttäytyminen muodostaa keinon elämässä selviytymiselle (Iivari 2006: 120). Tarkasteltaessa rikoksiin syyllistymistä rikostyyppien mukaan huomio kiinnittyy siihen, että väkivaltarikoksia esiintyy eniten ryhmässä, jotka uskoivat pitkäaikaistyöttömyyden olevan suurin taustavaikuttaja rikolliselle käyttäytymiselle. Huumausainerikos oli Iivarin tutkimuksen mukaan yleisin rikostyyppi tahattomasti rikollisuuden pariin ajautuneiden keskuudessa ja ainoa rikostyyppi taloudellisella ahdingolla rikoksiaan selittävien joukossa, mikä osaltaan kertoo jotain huumerikollisuuden keskiössä olevasta rahasta. Taloudellisen ahdingon myötävaikutuksesta rikoksiin syyllistyneiden ryhmä ei kuitenkaan syyllistynyt omaisuusrikoksiin, toisin kuin pitkäaikaistyöttömyydestä kärsineet rikoksentekijät (Iivari 2006: 122.) Jaakkolan tutkimuksen mukaan vuonna 1998 yli puolet suomalaisista oli sitä mieltä, että pakolaisten elintaso on Suomessa liian korkea ja vain noin puolet oli sitä mieltä, että Suomeen muuttaville ulkomaalaisille on suotava sama elintaso kuin maamme omalle väestölle (Jaakkola 1999: 124).

Honkatukian ym. haastattelemat nuoret rikoksiin syyllistyneet maahanmuuttajat pitivät ydinperhettä tavoittelemisen arvoisena asiana, joskin se lähes kaikille oli miltei ennen kokematon ja uusi asia- perhekäsitys haastateltujen keskuudessa oli kautta linjan huomattavasti avoimempi kuin kantaväestöllämme. Yhteistä haastateltavien kertomuksissa oli se, etteivät he halunneet kertoa tekemistään rikoksista vanhemmilleen, asuivat he sitten Suomessa tai muissa maissa. Välit vanhempiin olivat kuitenkin hyvät, eikä mahdollinen ero vanhemmista ollut missään tapauksista vapaaehtoinen. Osa haastatelluista maahanmuuttajista oli tullut Suomeen pakon edessä esimerkiksi turvapaikanhakijana ilman vanhempiaan. Näillä nuorilla oli Suomessa sukulaisia, mutta suhteiden heihin kerrottiin useissa tapauksissa katkenneen maahanmuuttajanuoren tekemien rikosten seurauksena. Osa perheettömistä haastatelluista tunsii itsensä hyvin yksinäiseksi ja irralliseksi yhteiskunnasta, mutta ongelman koettiin olevan enemmän sosiaalinen kuin kulttuurisiin tekijöihin perustuva. (Honkatukia ym. 2007: 68, 69.)

livarin haastatteleminen maahanmuuttajien joukosta huumausainerikoksiin syyllistyneet arvioivat yli puolessa tapauksista pitkäaikaistyöttömyyden, sopeutumattomuuden tai taloudellisen ahdingon olevan syynä tekemiinsä rikoksiin. Yhdeksästätoista vastanneesta maahanmuuttajavangista kuusi kertoi ajautuneensa huumeiden pariin ja kaksi uskoi kavereilla olevan vaikutuksensa asiaan. Rikollisuuteen vaikuttavista taustatekijöistä kysyttäessä (33 vastannutta) 11 vankia ilmoitti pitkäaikaistyöttömyyden johtaneen rikollisuuteen. Toiseksi suurin ryhmä (7 vankia) oli ajautunut rikoksiin mielestään tahattomasti ja viisi vankia uskoi sopeutumattomuuden olevan suurin taustatekijä rikolliselle käyttäytymiselle. Yksittäiset haastatellut mainitsivat rikollisuuden taustatekijöiksi myös taloudellisen ahdingon (riippumatta siitä, onko se pitkäaikaistyöttömyyden seurausta), ystävien vaikutuksen ja halun kokea jännitystä. (livari 2006: 118, 119.)

Kaksi livarin haastattelemissa maahanmuuttajavangeista kertoi syyllistyneensä rikokseen ennen Suomeen muuttoaan, mutta tullissa salakuljetuksesta kiinni jääneistä ulkomaalaisista enemmistö oli tehnyt rikoksia aiemminkin. Kysymykseen rikokseen syyllistymisen ajankohdasta vastauksen antoi 35 vankia, joista selvä valtaenemmistö (30 henkilöä) oli aloittanut rikollisen käyttäytymisensä Suomessa vasta kun ei nähnyt muuta selviytymiskeinoa. Kyseinen tutkimus ei siis tue niitä teorioita maahanmuuttajien rikollisuudesta, joiden mukaan rikollinen elämäntapa olisi jo synnyinmaassa opittua, tuliaisina Suomeen tuotua. (livari 2006: 116.)

Honkatukian ym. haastattelemissa nuorista vankeusrangaistusta suorittavilla oli kaikkein monimutkaisimmat perhesuhteet ja heidän lapsuuteensa kuului muihin haastateltuihin verrattuna enemmän koulu-, lasten- tai nuorisokotikokemuksia. Perheestä, erityisesti äidistä, haastateltavat puhuivat mielellään erittäin lämpimään sävyyn, eikä kukaan syyttänyt monikulttuurista perhettään tai taustojaan heidän rikollisesta elämästään. Kaikilla haastateltavilla oli

suuri tarve suojella äitejään mielipahalta ja maineen tuhraantumiselta jättämällä kertomatta heille kaikki rikoksiin liittyvä elämästään. (Honkatukia ym. 2007: 73, 74.)

Honkatukian ja Suurpään viranomaishaastatteluissa arveltiin maahanmuuttajien rikolliseen käyttäytymiseen olevan usein syynä entisen kotimaan ja Suomen väliset kulttuurierot. Esimerkiksi romanit saattoivat väittää varastelun ja väkivallan periytyneen vanhemmiltaan. Myös uudessa maassa kohdattujen ongelmien uskottiin edesauttavan rikollisen elämäntavan syntyä. Haastatellut maahanmuuttajanuoret toivat kuitenkin hyvin harvoin esille kulttuuriset erot rikoksiensa selittämiseksi. (Honkatukia ym. 2007: 113, 114.) Iivarin haastattelemista maahanmuuttajista kuudesosa piti sopeutumattomuutta suomalaiseen yhteiskuntaan, elämänmuotoon ja kulttuuriin syinä rikoksiin syyllistymiselle (Iivari 2006: 121).

Honkatukian ym. tutkimusta varten haastatellut maahanmuuttajanuoret pitivät ongelmia tai puutteita ryhmään kuulumisessa ja ystävyyssuhteissa keskeisimpänä rikollisuuden selittäjänä ja rikosten pariin siirtymisen kerrottiin tapahtuvan kavereiden kanssa ”ajautumisen” lisäksi myös vahvasti omasta valinnasta, jonka seurauksista on kannettava vastuu (Honkatukia ym. 2007: 80, 85). Yhtenä syynä ulkomaalaistaustaisten rikollisuudelle on pidetty ikä- ja sukupuolirakennetta; suurin osa Suomeen saapuvista ulkomaalaistaustaisista miehistä on rikosaktiivisessa iässä. Maahanmuuttajista tai heidän kulttuuristaan etsitään usein selitystä heidän korkeammille rikosluvuilleen, mutta on kuitenkin muistettava, että syyt voivat löytyä myös vastaanottavan maan kohtelusta maahanmuuttajia kohtaan (Rikollisuustilanne 2010: 268, 269).

8 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutettiin teemahaastattelun menetelmin Helsingin vankilassa maaliskuussa 2012. Tutkimus ei toteutunut minkään hankkeen osana, vaan yksittäisenä opinnäytetyönä. Haastateltiin seitsemää ulkomaalaistaustaista miesvankia, joista kahdella oli suomen kansalaisuus. Tutkimuslupaa varten lähetin Rikosseuraamuslaitokselle tutkimuslupahakemuksen liitteineen. Tutkimuslupa myönnettiin 15.3.2012. (Liite 1)

8.1 Tavoitteet ja tutkimusmenetelmä

Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa yksittäisten ulkomaalaistaustaisten vankien kokemuksia heidän kohtelustaan Helsingin vankilassa. Tavoitteena on antaa ulkomaalaistaustaiselle vangille mahdollisuus tuoda esille se, kuinka hän kokee tulevansa kohdelluksi Helsingin vankilassa muiden vankien sekä henkilökunnan osalta ja onko kohtelu heidän mielestään tasavertaisista suomalaisiin vankeihin verrattuna.

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus jonka valitsin, koska tutkimuksen aihe huomioon ottaen oli tarkoituksenmukaisempaa haastatella vankeja henkilökohtaisesti, kuin välittää heille esimerkiksi kirjallisia kyselylomakkeita. Tiedonkeruu ulkomaalaistaustaisilta vangeilta kirjallisin keinoin olisi mahdollisesti myös osoittautunut haasteelliseksi puutteellisen suomenkielen omaavien henkilöiden kohdalla. Tutkijan jakamista kyselylomakkeista palautuu muutoinkin takaisin melko pieni prosentti ja mikäli lomakkeen täyttäjää ei lisäksi täysin ymmärrä kysymyksiä, se voi heikentää vastauksien luotettavuutta tai johtaa siihen, ettei kyselylomaketta haluta täyttää ollenkaan. Henkilökohtaisten haastatteluiden avulla uskon saaneeni kokonaisvaltaisemman kuvan haastateltavan mielipiteistä sekä välttäneeni mahdolliset heikon suomenkielen aiheuttamat väärinymmärrykset. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole tehdä tilastollisia yleistyksiä, vaan kuvata jotain ilmiötä tai tapahtumaa sekä ymmärtämään tiettyä toimintaa (Tuomi & Sarajärvi 2002: 87). Hirsjärven ym. teoksessa Tutki ja kirjoita on tiivistetty oma motiivini kvalitatiiviseen tutkimustapaan: ” Tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihin ja keskusteluihin tutkittaviensa kanssa kuin mittausvälineillä (esim. kynä- paperitesteillä) hankittavaan tietoon.” (Hirsjärvi ym. 2000: 155).

8.2 Haastattelut ja aineisto

Valitsemalla haastattelumuodoksi teemahaastattelun halusin mahdollistaa sen, että vangit voivat kertoa kokemastaan kohtelusta myös kysymysteni ulkopuolelta, kuitenkin aihepiirissä pysyen. En pitänyt kriteerinä haastatelluille ulkomaalaisuutta, ulkomaalaistausta oli riittävä edellytys osallistua haastatteluun. Perustelen valintani sillä, että osa ulkomaalaistaustaisista suomenkansalaisista saattaa tuntea itsensä paljon enemmän ulkomaalaiseksi kun toinen Suomessa asuva, edelleen ulkomaankansalainen. En kokenut tarpeelliseksi vaatia haastatelluilta ulkomaankansalaisuutta, sillä kansalaisuuden kokeminen voi olla subjektiivista. Teemahaastattelun tarkoituksena on löytää vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun mukaisesti ja teemojen tulisi perustua tutkimuksen viitekehukseen eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn (Tuomi & Sarajärvi 2002: 77). Suoritin haastattelut neljän teeman mukaisesti, joita olivat vangin tausta, vangin kokema kohtelu muiden vankien osalta, vangin kokema kohtelu henkilökunnan osalta ja kehittämisehdotukset tasa-arvoisemman vankeusajan toteuttamiseksi. Neljän pääteeman alle olin asettanut apukysymykset, jotka ovat nähtävissä haastattelurungosta. (Liite 7)

Rikoksia tai vankilakertalaisuutta koskevia tietoja ei tarkistettu vankitietojärjestelmästä, vaan vanki kertoi itse sen mitä halusi. Hankin haastateltavat tutkimukseeni yhteistyössä Helsingin vankilan erityisohjaaja Marjo Liukkosen kanssa. Alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoitukseni oli haastatella 6-8 Suomea ymmärrettävästi puhuvaa vankia, mutta maantieteellisesti kattavamman otoksen saamiseksi suoritin seitsemästä haastatteluista kolme englannin kielellä.

Helsingin vankila valikoitui haastattelupaikaksi kahdesta syystä. Suurin osa ulkomaalaistaustaisista vangeista suorittaa rangaistustaan Etelä- Suomen rikosseuraamusalueella, joten oli tarkoituksenmukaisinta suorittaa haastattelut joissain kyseisen alueen vankiloista. Olin suorittanut aiemmin yhden työharjoitteluni Helsingin vankilassa, minkä johdosta vankila oli minulle henkilökuntineen tuttu. Osittain tämän vuoksi käytännön järjestelyt Helsingin vankilan kanssa onnistuivat erittäin hyvin. Yhteyshenkilöksi Helsingin vankilasta valikoitui erityisohjaaja Marjo Liukkonen, jonka kanssa olin ollut jo harjoitteluni tiimoilta paljon tekemisissä.

Helsingin vankilaan lähettämäni suomenkielisen saatekirjeen Marjo Liukkonen lähetti kahdeksalle ulkomaalaistaustaiselle vangille, joista neljä ilmoitti suostuvansa, kaksi kieltäytyi ja kaksi ei vastannut määräaikaan mennessä. Englanninkielisen saatekirjeen (3 kpl) saaneista ulkomaalaistaustaisista vangeista yksi ilmoitti suostuvansa, yksi kieltäytyi ja yksi ei vastannut määräaikaan mennessä. Englanninkielinen saatekirje vietiin myös sen osaston ilmoitustaululle, jossa asuu suhteellisesti eniten ulkomaalaisia ja tämän perusteella kaksi vankia ilmoitti halukkuudestaan osallistua haastatteluun. Haastattelut suoritettiin kahtena päivänä; 22.3.2012 (neljä suomenkielistä haastattelua) ja 26.3.2012 (kolme englanninkielistä haastattelua). Vankien tekemillä rikoksilla tai heidän asumillaan osastoilla ei ollut vaikutusta haastatteluun valikoitumiseen.

Saatekirjeen vastaanottajat valikoituivat siten, että erityisohjaaja Marjo Liukkonen haki vankitietojärjestelmästä listan ulkomaalaisiksi merkityistä vangeista, jota apuna käyttäen suomenkielinen saatekirje lähetettiin niille, joiden kanssa vankilan sosiaalityöntekijät olivat aiemmin työskennelleet suomen kieltä käyttäen. Myös vankilan muu henkilökunta antoi ehdotuksia ulkomaalaistaustaisista suomea puhuvista vangeista. Päädyttyäni siihen, että teen haastatteluja myös englanniksi, saatekirjeet lähetettiin osaston ilmoitustaulun lisäksi niille vangeille, joiden kanssa työntekijät olivat asioineet englanniksi. Vankitietojärjestelmästä 7.3.2012 tulostettu lista ulkomaalaisista vangeista osoitti, että nimenomaisella hetkellä Helsingin vankilassa oli kirjoilla 309 vankia, joista 48 oli muita kuin Suomen kansalaisia.

Seitsemän haastatellun joukossa oli kaksi Viron kansalaista, kaksi Suomen kansalaista (syyntuomiot Kreikka ja Pohjois- Irak), yksi länsi- afrikkalainen, yksi israelilainen ja yksi englantilainen. Kaikki haastateltavat suostuivat haastatteluiden nauhoittamiseen ja allekirjoittivat tutkimukseen suostumislomakkeen, josta toinen kappale jäi haastateltavalle itselleen ja toinen haastattelijalle. Tutkimukseen osallistuminen oli mahdollista keskeyttää missä vaiheessa tahansa ilman perusteluja ja lisäkysymyksiä tutkimukseen liittyen oli mahdollista esittää erityisohjaaja Liukkoselle.

8.3 Aineiston analyysi

Laadullisen aineiston analysoimiseen voidaan nähdä olevan kaksi erilaista lähestymistapaa. Tulkintoja on mahdollista tehdä ainoastaan kerätystä aineistosta käsin tai pitää aineistoa vain apuvälineenä tulkintojen tekemiselle. Oma aineistoni oli haastatteluaineistoa, josta voidaan edetä analyysivaiheeseen joko purkamalla aineisto ja etenemällä suoraan analyysiin, purkamalla ja koodaamalla aineisto ennen analyysia tai yhdistämällä nämä kaksi vaihetta ennen analyysin tekoa. (Eskola & Suoranta 1998: 146, 151).

Pelkistetyimmillään laadullisella aineistolla tarkoitetaan aineistoa, joka on muodoltaan tekstiä (Eskola & Suoranta 1999: 15). Valitsin yhdeksi analyysimenetelmäksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin, jonka tarkoituksena on kuvailla aineiston sisällön tai sen synnyttämien ilmiöiden sisältöä ja tuoda olennainen esiin käymällä aineisto ensin järjestelmällisesti läpi ja luokittelemalla se esiin nousseiden teemojen mukaisesti (Kautonen ym., toim. Tanskanen 2003: 30). Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tarkoituksena on luoda teoreettinen kokonaisuus, jonka valitut analyysiyksiköt eivät ole etukäteen harkittuja ja sovittuja. Aikaisempien havaintojen, tietojen tai teorioiden ei tulisi antaa vaikuttaa analyysin tekemiseen tai lopputulokseen, sillä analyysin tulee olla aineistolähtöistä (Tuomi & Sarajärvi 2002: 97).

Edellä mainittu vaatimus onkin niin vaikeasti toteutettava, että olen soveltanut aineiston analyysissä myös teoriasohjaavaa analyysia. Eskola ym. huomauttavatkin, että laadullista aineistoa analysoitaessa usein eri analyysitavat kietoutuvat yhteen ja vain harvoin on mahdollista soveltaa ainoastaan yhtä analyysitapaa (Eskola & Suoranta 1999: 162). Aineistolähtöisen ja teoriaohjaavan ero tulee esille abstrahointivaiheessa, jolloin teoriaohjaavan analyysia toteutettaessa aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. Aineistolähtöisessä analyysissa teoreettisen käsitteet luodaan aineistosta, teoriaohjaavassa analyysissa ne tuodaan esiin ilmiöstä jo tiedettynä tietona (Tuomi & Sarajärvi 2002: 116). Toimin aineistoa analysoidessa aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaan siinä määrin, etten ollut asettanut analyysiyksiköitä etukäteen, vaan ne nousivat suoraan haastatteluaineistosta. Ennalta määrittelemäni haastattelun teemat ohjasivat toki analyysiluokkien syntymistä. Myös teoriaohjaavassa analyysissa analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tieto ohjaa analyysia elektisestikin (Tuomi & Sarajärvi 2002: 98). Aineiston analyysivaiheessa etenin aineistolähtöisesti, mutta tulosten yhteenvetoon otin mukaan tutkimuksen teoriaa ja pyrin vertailemaan saamiani tuloksia aiemmin tehtyihin tutkimuksiin. Tuomi ym. kuvaavat teoriasidonnaiseen analyysiin olennaisesti liittyvää abduktiivista päättelyä ajatteluprosessiksi, jossa vaihtelevat tutkijan yhdistelemät aineistolähtöisyys ja valmiit mallit (Tuomi & Sarajärvi 2002: 99). Kaiken kaikkiaan sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2002: 115).

Tarkoitukseni ei ollut analysoida haastateltujen puhetta muutoin kun sen sisällön osalta. En asettanut ennen tutkimuksen aloittamista hypoteeseja tutkimuksen tuloksista, mutta omat arvaukseni tuloksista minulla oli. En antanut ennako-olettamuksieni kuitenkaan vaikuttaa tutkimuksen tekoon ja asetin haastattelukysymykset niin, ettei olettamukseni heijastu niistä mitenkään. Eskola ym. muistuttavatkin, että vaikkei tutkimukselle ole asetettu hypoteeseja ennakkoon, ovat havaintomme aina latautuneet aikaisemmillä kokemuksillamme (Eskola & Suoranta 1999: 19).

Etenin haastatteluun saadun aineiston analyysissä siten, että haastattelupäivien jälkeen kuuntelin nauhat muutamia kertoja, minkä jälkeen litteroin kaikki seitsemän haastattelua. Haastattelut olivat kestoaltaan 20- 45 minuuttia ja litteroituna niistä kertyi 47 sivua. Haastattelut eivät olleet teemahaastatteluiksi kovin pitkiä, eikä haastateltavia ollut suurta joukkoa, mutta laadulliselle tutkimukselle ominaista on keskittyä joskus hyvinkin pieneen määrään tapauksia ja analysoida niitä mahdollisimman tarkasti (Eskola & Suoranta 1999: 18). Koin litteroinnin melko haasteelliseksi, sillä osalla suomeksi haastatelluista vangeista suomenkielentaito oli puutteellinen. Lisäksi kahdelle englanniksi haastatellulle vangille englanti ei ollut heidän äidinkieltänsä ja tämän vuoksi heidän englanninkielensä ei ollut täysin sujuvaa. Tehdessäni valinnan haastatella osan vangeista englanniksi, minun oli tehtävä samalla päätös omaan englanninkielentaitoon luottamisesta. Koska kyseessä oli teemahaastattelu, ei kysymysten lukeminen suoraan paperista ollut mahdollista, sillä haastattelut etenivät kukin omissa järjestyksessään ilman strukturoitua kysymyspaperia. Pietilän (2010) mukaan vieraalla kielellä tehdyissä haastatteluissa kielikuvat, sarkasmi ja huumori ovat tutkijalle vaikeita havaittavia, sillä ne ovat sitä toisinaan äidinkielelläkin tehdyissä haastatteluissa (Pietilä, toim. Ruusuvoori ym. 2010: 413). Litteroidessani englantia äidinkielenään puhuvan vangin haastattelua havaitsin kielikuvien tulkitsemisen vaikeuden. Haasteelliseksi haastattelun litteroinnin teki ylipäänsä se, että haastateltu puhui englantia omalla aksentillaan ja käytti laajempaa sanavarastoa kuin minulla oli. Lisäksi haastateltu käytti monia Pietilänkin esille tuomia kielikuvia ja sanontoja, joiden kääntäminen ja merkityksen selvittäminen vei minulta paljon aikaa. Toisen englanninkielellä haastatellun nauhoja litteroidessani huomasin useassa kohdassa sarkasmia, mitä en ollut haastattelutilanteessa havainnut. Vaikka pidän omaa englanninkielentaitoani hyvänä, minut yllätti se, kuinka paljon uusia asioita haastatteluista tuli esiin kuunneltuani nauhat useamman kerran ja litteroituani ne.

Haastatteluiden litteroinnissa avuksi olisi varmasti ollut tutkijakumppani, jonka avulla triangulaatio olisi ollut mahdollinen. Triangulaatiolla tarkoitetaan erilaisten metodien, tutkijoiden, tiedonlähteiden tai teorioiden yhdistämistä tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2002: 141). Itse lukuisia kertoja haastattelunauhoja kuunneltuani osittain turruin kuulemaani, enkä pystynyt kuulemaan haastatteluista enää uudella tavalla, mitä täysin uusi ihminen oli tahtomattaankin tehnyt. Toisen tutkijan avulla haastatteluista olisi saattanut saada hieman enemmän

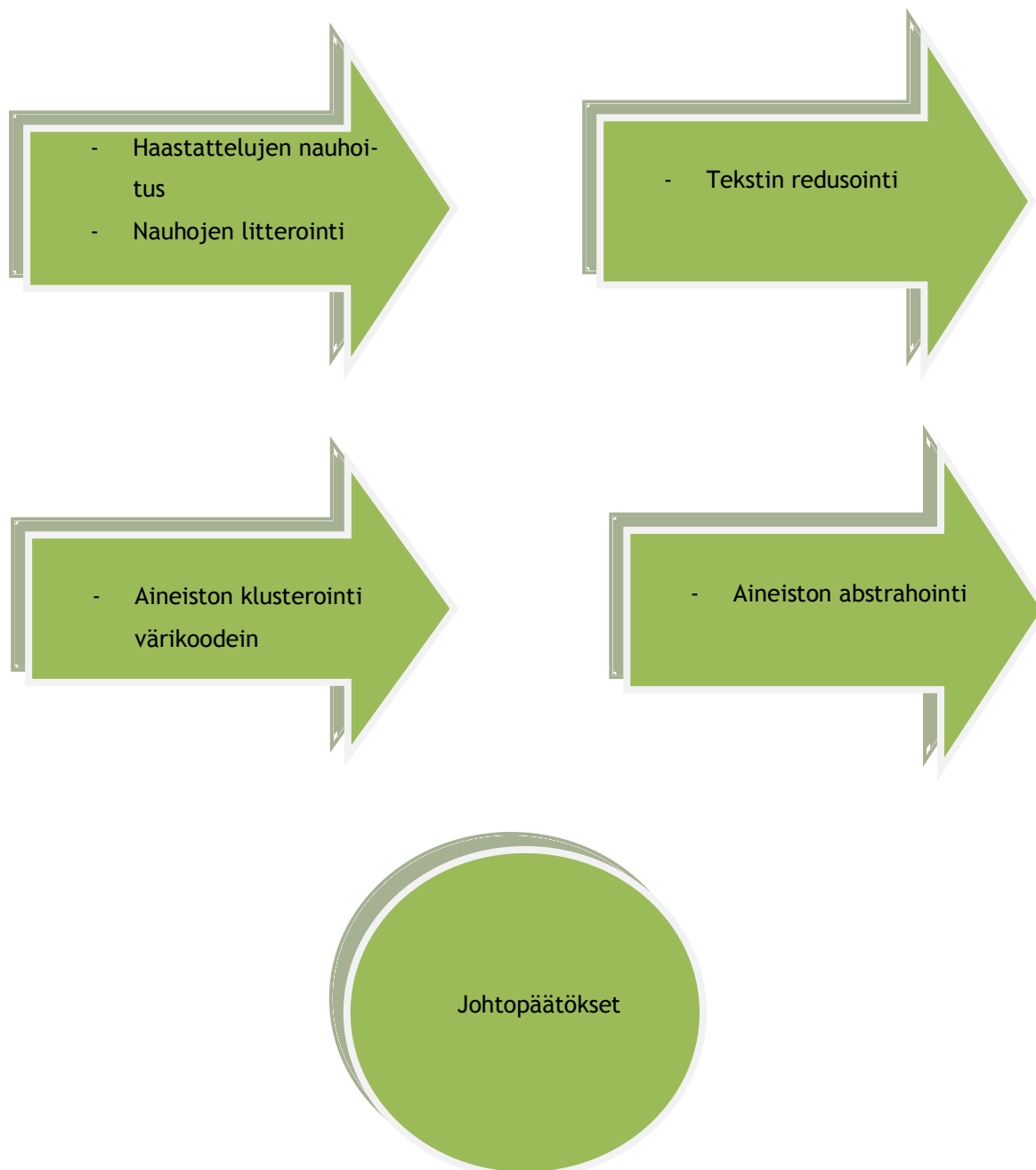
irti, mutta salassapitovelvollisuuden ja luottamuksellisuuden vuoksi nauhoja ei ollut mahdollista antaa ulkopuolisille kuunneltavaksi.

Litteroituani kaikki haastattelut pidin muutamia välipäiviä, enkä kuunnellut tai lukenut tuoloin haastatteluita ollenkaan. Jatkoin analyysivaihetta redusoimalla litteroidut haastattelut. Redusoinnilla tarkoitetaan aineiston pelkistämistä, jolloin tekstistä poistetaan tutkimuksen kannalta epäolennaiset asiat (Tuomi & Sarajärvi 2002: 111). Pelkistäessä aineistoa pyrin kiinnittämään erityistä huomiota siihen, etten poista tekstistä osioita, joissa haastateltavat kertovat asioita kysymysteni ulkopuolelta, sillä tämä oli sallittua ja jopa suositeltavaa haastattelutilanteessa. Muutamien karsimieni epäolennaisten asioiden lisäksi haastatteluissa oli melko paljon sisältöä, jota en voinut käyttää sen vuoksi, etten ymmärtänyt sen tarkoitusta. Heikohkosti englantia puhuneet haastatellut kertoivat asioista ajoittain kieliopillisesti niin väärin, etten voinut ryhtyä vain arvaamaan, mitä he mahtoivat tarkoittaa. Lisäksi osan haastateltujen aksentti oli niin vahva, että yksittäisiä sanoja sieltä täältä oli vaikea ymmärtää lukuistenkin kuuntelukertojen jälkeen.

Sisällön analyysissa pyritään aineiston sisältämien ajatuskokonaisuuksien luokitteluun (Hannula, toim. Syrjäläinen ym. 2007: 116). Tekstin pelkistämisen jälkeen etsin litteroidusta tekstistä teemoja, jotka merkitsin värikoodein. Koodauksen tarkoituksena on hakea aineistosta erityisiä kategorioita, jotka liittyvät tutkimusongelman kannalta relevantteihin ilmiöihin. Kategorioiden merkitsemisen jälkeen irrotetaan alkuperäisestä yhteydestään, minkä avulla aineisto hahmottuu analyysin kannalta selkeämmin (Luomanen, toim. Ruusuvuori ym. 2010:356).

Aineiston klusteroinnilla, eli ryhmittelyllä tarkoitetaan vaihetta, jossa tekstistä etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia (Tuomi & Sarajärvi 2002: 112). Teemahaastattelun runko auttoi löytämään tekstistä yhteneviä teemoja, mutta tekstiä ei ollut järkevää käydä läpi kysymys kysymykseltä, sillä haastateltavat saattoivat kertoa löytämistäni teemoista kuka minkin kysymyksen kohdalla ja lisäksi esiin tuli asioita, joita en ollut haastateltavilta edes kysynyt.

Sisällönanalyysi pohjautuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa käsitteitä yhdistelemällä pyritään käsitteellisempään näkemykseen tutkittavasta aiheesta. Teoriaa ja johtopäätöksiä vertaillaan koko tutkimusprosessin ajan alkuperäisaineistoon. Tällä abstrahoinnilla, eli käsitteellistämällä edetään kuvauksen luomiseen tutkimuskohteesta ja lopulta johtopäätöksiin. Abstrahoinnilla tarkoitetaan tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon ja valikoidun tiedon perusteella muodostettuja teoreettisia käsitteitä. Tutkijana on tärkeää pyrkiä ymmärtämään haastateltavia heidän omasta näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002: 114, 115).

Kuva 1: Sisällönanalyysin vaiheet

9 Tulokset

Esitän tutkimuksen tulokset haastatteluista nousseiden teemojen mukaan. Haastatellut ovat numeroituina sattumanvaraisessa järjestyksessä. Ensimmäisessä teemassa käsitelen haastateltujen henkilökohtaisesti kokemaa kohtelua muiden vankien osalta sekä heidän mahdollisesti havaitsemaansa syrjintää tai rasismia muiden vankien kesken. Toisessa teemassa avaam haastateltujen käsityksiä heidän kokemastaan kohtelusta Helsingin vankilan henkilökunnan osalta. Kolmannessa teemassa käsitelen haastateltujen esille tuomia kielitaitoon liittyviä asioita sekä ongelmia ja neljännessä teemassa läheisten yhteydenpitoon liittyviä asioita. Vii-

meisessä teemassa esittelen haastateltujen vankien kehittämisehdotuksia mahdollisimman tasa-arvoisen rangaistusajan toteutumiseksi. Haastatteluaineistosta nousi esiin useita pieniä alaluokkia, mutta olen yhdistänyt kaikki alaluokat pääteemoihin tuloksia esittäessäni välttääkseni tulosten pilkkoutumisen liian pieniin osiin. Alaluokat on nähtävissä pääteemojen alla, mutta en ole otsikoinut alaluokkia erikseen. Käytän tulosten esittämisessä runsaasti suoria lainauksia haastatteluista, jotta tutkimuksen lukijalla olisi mahdollisuus arvioida haastatteluista tekemiäni tulkintoja ja välttääkseni tilanteen, jossa lukija joutuu sokeasti luottamaan tekemiini tulkintoihin ja johtopäätöksiin (Eskola & Suoranta 1999: 181). Haastatteluisten etukäteen asettamani teemat ovat osittain ohjanneet haastatteluista tekemiäni analyysiluokituksia.

Esitän katkelmat haastatteluista sillä kielellä, millä kukin haastattelu on tehty. Sen lisäksi että vieraskielisten haastatteluiden kääntäminen on työlästä, se on joskus miltei mahdotonta, sillä kielen merkitysten hienojakoisimmat nyanssit eivät aina kestä kääntämistä (Pietilä, toim. Ruusuvoori ym. 2010: 420). Koska tutkimukseni keskittyy Helsingin vankilaan, en mainitse nimeltä muita haastatteluissa esiin nousseita vankiloita.

9.1 Kohtelu muiden vankien osalta

Kysyttäessä haastateltavilta kuinka he kokevat tulevansa kohdelluiksi Helsingin vankilassa muiden vankien osalta, valta-osa oli melko tyytyväisiä saamaansa kohteluun pitämättä sitä kuitenkaan itsestäänselvyytensä.

”... no tällä hetkellä olot on ihan hyvät, et ei oo mitään, mut riippuu tietysti osastosta mihin sattuu.” (H4)

”... Ihan hyvää näin pitkälti. Et mä oon 23 tuntii tosin eristettynä mut se tunnin ulkoilu menee ihan sujuvasti, ei oo mitään problematiikkaa ollu.” (H3)

Kaksi haastatteluista koki muilta vangeilta saamansa kohtelun olevan hyvää Helsingin vankilassa, mutta nostivat esille tapauksia muista Suomen vankiloista.

” ... mutta (toisessa vankilassa) oli vähän toinen juttu. Siellä voi nähdä että jos sä olet ulkomaalainen, sitten ei olla niin semmonen... seurustella toisten kanssa.” (H1)

”... That one, before, if you see this mark (näyttää arpea otsassaan), they tried to kill me.” (H5)

Kolmella haastatelluista oli negatiivisia kokemuksia muiden vankien kohtelusta heitä kohtaan nimenomaisesti Helsingin vankilasta.

"... The system: Finnish people no like foreigners in prison. racism about foreigner people every time. He want to fight me, go fight me! No care!" (H6)

" ... I find the Finnish, generally, don't wanna communicate. Lot of them do speak English, but it's only minority I actually sociate with. Here I feel more... very much alienated." (H7)

"... Kyllä jos mä sanon ihan rehellisesti, on siellä joku tommonen ajatus tavaltaan. Kyllä pikkusen suhtautuu rasistisesti. Että on siellä se (rasismi), se riippuu tilanteesta, joskus on vähän vahvempi, joskus ei oo ollenkaan. Riippuu ketkä nyt on siellä, riippuu ihmisistä." (H2)

Muiden vankien kohtelun ei koettu olevan aina samanlaista kaikkia vankeja kohtaan. Syynä tähän uskottiin olevan ihonväri ja muu kuin suomen kansalaisuus. Vankilan sisällä eri kansalaisuuksien muodostamia ryhmiä pidettiin haitallisina vankilan toiminnalle.

"... jos sä olet virolainen sitten kaikki kattovat et sä olet semmonen... tulet tässä Suomessa vain rikollista tekemään. Ja kukaan ei kattos tätä hyväks." (H1)

"... no, mä vähä epäilisin että mitä tummempi sä oot sitä huonompaa kohtelua sä saat." (H3)

"... There are very much clics, which causes harm in this prison. Every nationality keep their owns." (H7)

Kukaan neljästä suomenkielellä haastatelluista ei kokenut kohdanneensa Helsingin vankilassa rasismia tai syrjintää muiden vankien taholta. Englanniksi haastatelluilla oli kokemuksia syrjinnästä kielimuurin osalta sekä rasismista tappeluihin haastamisen muodossa.

"... There was one person I spoke to, the rest didn't communicate with me. And they spread things about me, like I was sexoffender or something like this. Because I couldn't talk to people, it's not my fault cause I don't speak Finnish." (H7)

“... Yes, go fight with me! No scared, me go face to face, why Finnish people no coming one against one? Me no care. Fight, or die, or rundi¹. I don't care.”
(H6)

Sivusta seuraajan roolissa rasismia tai syrjintää vankien kesken oli havainnut neljä haastateltua. Kaksi heistä kertoi rasismien olevan enimmäkseen välillistä rasismia, kun suoraa henkistä tai fyysistä rasismia. Myös politiikassamme tapahtuvilla muutoksilla nähtiin olevan suora yhteys vankilaympäristöön.

”... me olimme kentällä ja sitten me pelasimme palloa ja yksi... yksi neekeri haluaisi tulla sinne ja sitten heti sanottiin painu tässä helvettiin, ettei haluttu ottaa. Niin paljon virolaisten ja suomalaisten välillä ei ole (rasismia) kun toisten.” (H1)

”... silloin kuulemma Timo Soini ja hänen aatteensa oli saanu tosi paljon suosiota, niin vangit oli ainaki, ihan selkeesti oli huomattu et se oli tosi paljo yleistyty semmonen ihan julkinen rasismi; pitäis karkottaa, hän on neekeri, hän on sitä, hän on tätä. Et se oli kuulemma se tilanne pahentunu siinä vaiheessa kun Timo Soini oli niinku koko ajan julkisuudessa ja hänen aatteensa.” (H3)

Suurimmaksi epätasa-arvoisen kohtelun aiheuttajaksi vankien keskuudessa haastateltavat ilmoittivat lähes yksimielisesti ihon värin ja rikostyyppin. Rikostyyppin kerrottiin olevan suurin syrjinnän aiheuttaja, mikäli kyseessä on seksuaalirikoksesta tuomittu henkilö. Seksuaalirikollisten kohdalla haastateltavien mielestä ei kohteluun vaikuttanut se, oliko henkilö suomalainen vai ulkomaalainen. Myös Suomen asukasmäärällä nähtiin olevan yhteys rasismiin.

”... esimerkiks niinku raikkaajat ja lastenlyöjät, semmoset kusipäät. Niistä olet vaikka valkonen tai musta ei sillä ole mitään väliä.” (H4)

”...kaks asiaa: ihon väri ja rikostyyppi. Nää on ne isoimmat aiheuttajat. Jos sä oot yön musta, sä oot ihan selkeesti erillään muista vangeista. Jos sä oot ihan yön musta, silloin sä oot huonoimmassa asemassa vankilassa ku vankilassa. Tai jos sä oot lapsiin sekaantuja, oot puhunu liikaa toisten asioista tai jos sä oot

---

¹ Kurinpitoselli, joka voidaan määrätä järjestyksirikkomuksesta, joista ankarin mahdollinen rangaistus on sakko, tai muiden vankilan järjestyksääntöjen rikkomisesta. Yksinäisyysrangaistuksen maksimikesto on 14 vuorokautta. (Vankeuslaki 767/2005, 15. luku.)

raiskannu jonkun... siinä vaiheessa sul ei oo mitään mahdollisuutta tulla normaalille osastolle.” (H3)

”... I think it’s more colour of the skin and the culture base in Finland. Here’s not so much metropolitan, I haven’t seen Helsinki, but in the rest of the country people are more sparsely populated. In England for example you’re living with 14 million people in London, so people are touched with each other and you have to be more social. You have to accept people, you have to be open minded.” (H7)

Kumpikaan virolaisista haastatelluista ei kokenut ulkomaalaistaustastaan olleen heille hyötyä tai haittaa ja he pitivät itseään osana suomalaista vankijoukkoa. Yksi haastatelluista kertoi ulkomaalaistaustasta olevan haittaa vankilassa kouluttautumisen kohdalla, sillä koulutusta ei ole tarjolla englanninkielellä. Kolme haastatelluista oli sitä mieltä, että ulkomaalaistaustasta on ollut ainoastaan haittaa ja yksi haastatelluista koki hyötynä sen, etteivät suomalaiset vangit puhu hänelle kielimuurin vuoksi, eivätkä siten myös ”pummaa” erinäisiä asioita, kuten tupakkaa tai kahvia.

”... enemmän siitä on varmaan haittaa. Tietysti tääl on valtaenemmistö suomalaisia ja valtaenemmistö ei kanssa pidä hirveesti ulkomalaaisista. Tää koulutustaso ei oo mikään hirveen korkee, niin se nyt tietysti on käsi kädessä sen kanssa et on aika paljo ennakkoluuloja.” (H3)

”... The only plus thing is, people don’t ask me everything. You know, because incomes are low in prison, people don’t ask me have you got coffee, have you got tobacco... Because they can’t communicate with me, I find it kind of advantaged position.” (H7)

Yksi omasta tahdostaan suljetulle osastolle hakeutunut vanki kertoi olevansa melko tyytyväinen saamaansa kohteluun muiden vankien osalta, mutta korosti kuitenkin sitä, että tietynlainen väistely on keino välttää hankaluudet.

”... Kyllä mä tulen toimeen hyvin. Sitten on jotain tuommosia omituisia... yleensä tulen toimeen hyvin. Koska osaan väistää vähän, totta kai sun pitää vähän mieltii missä oot.” (H2)

”... koska osaa väistää vähän jos... mutta tavallaan jos sä meet niiden mukaan, kyllä tappelu tulee joka päivä. Tottakai sun pitäisi vähän mieltii missä oot. Mutta ei mulla kyllä oo, sanotaan ei ongelmaa.” (H2)

Sama vanki korosti useasti haastattelun aikana, että ongelmien välttämiseksi täytyy osata väistellä tietynlaisia vankeja tai tilanteita, eikä suomalaisia kannata ärsyttää. Hän vakuutti kuitenkin, ettei pelkää rasistisia yhteenottoja.

”... totta kai mä oon oppinut jonkin verran ne tavat, miten suomalaiset elää ja ainakaan ei tahallaan ärsytä niitä, koska kuitenkin suomalainen on jääräpää. Yksittäisiä ihmisiä on aina ja mä kyllä yritän ettei tule mitään tuommosia turhia riitoja, koska ne vaikuttaa... sinällään että en pelkää, ei siitä en pelkää, mutta turhia, turhia tämmösiä koitan välttää.” (H2)

9.2 Kohtelu vankilan henkilökunnan osalta

Viisi haastatelluista koki saaneensa yleisesti ottaen hyvää kohtelua Helsingin vankilan henkilökunnan taholta. Kaksi heistä ilmoitti kuitenkin, että kaikissa vankilassa tilanne ei ollut yhtä hyvä. Henkilökuntaan sisällytettiin haastatteluissa kaikki vankilassa työskentelevät, sekä vartijat että kuntouttavan puolen työntekijät ja vankilan johto.

”... no ainakin mun mielestä täällä ihan hyvää, et ei ole mitään merkittävää. Niinku et... ihan tyydyttävää on.” (H4)

”... The staff generally have been ok. The staff no problem.” (H7)

Yksi haastatelluista kertoi saavansa hyvää kohtelua vankilan henkilökunnalta, mutta antoi kuitenkin ymmärtää, että hankaluuksiakin on ollut. Esimerkkejä huonosta kohtelusta hän oli haluton kertomaan ja kuittasi tapahtumat sillä, että samanlaista tapahtuu joka paikassa. Haastattelun puheesta oli tulkittavissa, ettei hänen mielestään yksittäiset tapaukset ”ansaitse” tulla kerrotuiksi.

”... no mun yksityistapauksia mä en haluu tavallaan yleistää, jos on vaan yks tavallaan vartija, joka ei edes jaksa kattoo jos siellä tulee se joku tappelu suomalaisten kesken tai toisin päin. Mut mä en voi yleistää sitä.” (H2)

”... mä oon enemmän tyytyväinen kun ei tyytyväinen. Jos tavallaan lasketaan koko juttu. Turhaan mä rupeen haukkua jos vaan yks tapaus, koska näitä on joka paikassa.” (H2)

Haastateltu myönsi itsekkin, ettei kerro kaikkea, eikä ole haastattelutilanteessa täysin rehellinen. Hän toi ilmi kuitenkin sen, että ajoittain henkilökunnan kanssa esiintyy ongelmia, vaikka pitikin niitä itse vähäpätöisinä.

”... kyllä mä haluisin olla rehellinen, mutta mä haluan tavallaan nähdä myös asioita sillä lailla että niinkun... mä opin että jos sä laitat omia tunteita mukaan niin kyllä ne asiat näkyy vähän erilailla sitten. Koska mä hyväksyn, että missä vaan oot töissä niin siellä vaan on aina ihmisii, jotka on mitä ne on, kylsä tiedät.” (H2)

”... jotkut tyypit, todella en tiää mistä se johtuu, ne haluu tehdä mulle vaikeuksia. Se on tosi, tosi pientä juttuu.” (H2)

Kaksi haastatelluista koki henkilökunnan käyttäytyvän ulkomaalaistaustaisia kohtaan erittäin rasistisesti. Toinen heistä kuitenkin korosti saaneensa epätasa-arvoista kohtelua muihin vankeihin nähden pääasiassa vain yhdeltä vartijalta. Yhden haastatellun puhuessa vartijalta saamastaan kohtelusta puheluiden osalta, kertomuksesta huokui vihaa ja kostonhalua vartijaa kohtaan.

”... This fucked up system, here this prison. Racist for foreigner.” (H6)

”... So what me do? Fight? Ok, you (vartija) are the boss, not me. You are the boss here, you do what you want. I said one time to vartija: I hope so, one time I see your face. He said no possible. But will see...” (H6)

Yksi haastatelluista toi esiin suomalaisissa vankiloissa pienenä vähemmistönä esiintyvän uskontonsa ja rajoitteet ruoka-aineissa. Euroopan neuvoston vankilasäännöt (2007) ohjeistavat vankiloita seuraavasti: *”Eri ryhmien kulttuuriin liittyviä tapoja on saatava jatkaa vankilassa mahdollisuuksien mukaan.”* Jokaisen vangin rajoitukset ruokailuun liittyvissä asioissa kirja- taankin vankilassa ylös, mutta yksi haastateltu oli kohdannut asiassa kuitenkin ongelman.

”... One time the food, I’m muslim, came pork food. I said to vartija, this is pork, why you bring me this? He said not my problem, eat the bread!” (H6)

Eniten haastateltavissa tunteita herättäneet huonon kohtelun kokemukset liittyivät heidän eristysselliin sijoittamispäätöksiin, mitkä olivat haastateltavien mielestä aiheettomia. Yksi haastatelluista kertoi kahden vangin haastaneen hänet tappeluun, mistä hän ilmoitti kerrosvartijalle. Tapaus ratkaistiin siten, että tappeluun haastettu ulkomaalaisvanki sijoitettiin eristysselliin, mitä asianomainen piti hyvin epäoikeudenmukaisena ratkaisuna.

"... After I go to my room, he (vartija) came back, he said me 'come'! I went with him, he put me in rundi. I said why you put me in rundi? He said I want to protect you. I said if you want to protect me, who are you putting to rundi? It's that guy (tappeluun haastaja), not me!" (H5)

Toinen haastatellun mielestä oikeudeton eristysselliin sijoitus tapahtui sellitarkastuksessa hänen sängystään löydetyn rautaputken johdosta, jota hän ei itse ollut huomannut tai sitä seliinsä hankkinut.

"... I tried to kill somebody. They put me in rundi. I tried to kill somebody? No! I'm in prison, I want to get out. Why I tried to kill somebody to get life in prison? I have family, this one is not possible." (H5)

Yksi haastatelluista kertoi nähneensä vangin puhumassa sellin ikkunasta ulkoilualueella olevalle toiselle vangille, mistä vartija syytti haastateltua ulkomaalaistaustaista vankia, joka ei puhu suomea. Haastateltu tapasi apulaisjohtajan ja kysyi häneltä, mitä kieltä vangit olivat tilanteessa puhuneet. Apulaisjohtaja kertoi heidän puhuneen suomea, mutta haastateltu sijoitettiin kuitenkin eristysselliin viideksi päiväksi. Eristysselliä pidettiin ihmiselle sopimattomana paikkana, jollaista haastateltu ei uskonut löytyvän muualta kuin Suomesta.

"... I said to apulaisjohtaja, what they were talking, what language? Finnish language. How we understand, talking finnish language? I no speak finnish, only little. He (vartija) said no, I saw you. Put me rundi for 5 days, I did nothing. Johtaja said I no believe you, I believe that vartija. So what me do, what me do?" (H6)

"... you are in rundi, sleeping in the shit on the floor, how this work? Only for animal! Put there three days, sometimes four days, five days. How this... this is not allowed in all prison in the world. Only me see here in Finland." (H6)

Kahdella haastatellulla oli heidän kokemuksiensa mukaan jatkuvasti ongelmia soitto-ajan järjestämisessä vartijoiden kanssa. Lupaa soittaa asianajajalle sai yhden haastatellun mielestä odottaa turhaan jopa viikkoja, mutta ongelma esiintyi vain yhden vartijan kanssa asioidessa.

"... if I ask, please it's important to call to lawyer, I want to call to my lawyer. He (vartija) say no, only one vartija. If I ask, he say to me not time. Next day if I ask, not time. Never he let me call." (H5)

“... foreigner, okey you the last. Every time, last time given for foreigner. No time today. Tomorrow you go again, no time again.” (H6)

Yhdellä haastatellulla oli huonoja kokemuksia muista kuin Helsingin vankilasta. Esimerkkinä hän kertoi tilanteen pakkaspäivän ulkoilusta.

”... eristyssellistä 20 asteen pakkasessa piti mennä lenkkareilla ulos. Jos pyysit puol tuntii, mun pidettiin yli tunti. Lisävaatteita ei annettu. Siellä oli yks gestapo.” (H4)

Kolme seitsemästä haastatellusta oli sitä mieltä, ettei vankilan henkilökunta kohtelee aina kaikkia vankeja tasapuolisesti.

”... if you are finnish man, you say that you want to call a lawyer, never, this vartija will say no.” (H5)

“... okay finnish people get everything. They (vartijat) found drugs from him, drugs in prison. Every month goes holiday! Okay this is finnish guy, you have the system, foreigner have other system.” (H6)

Englantia puhuva haastateltu kertoi vankilan henkilökunnan pääasiassa kohtelevan kaikkia vankeja samalla tavalla, mutta totesi huomanneensa, että hänen ulkomaalaisuuttaan käytetään henkilökunnan osalta joskus hyväksi.

”... yes I think they are treating with the same way, but I can read between the lines. For example, I want to use telephone and Gypsy is trying to jump in front of me, the staff knows they can take advantage of me and they just let him do it with me.” (H7)

”... I go to dinner and then comes bikerguy who goes in front of the queue. In England that wouldn't happen because someone smashes, beats him up and throws in back to the queue. But in this prison they just let him give way with this; people take advantage of their circumstances.” (H7)

9.3 Kielimuuri vankilassa

Euroopan neuvoston vankilasäännöt (2007) määräävät kielivähemmistöistä seuraavasti:

”Kielellisistä tarpeista on huolehdittava käyttämällä päteviä tulkkeja ja tarjoamalla kirjallista materiaalia kussakin vankilassa käytetyillä kielillä.”

”Erityisjärjestelyillä on varmistettava, että etnisiin tai kielivähemmistöihin kuuluvien vankien tarpeista huolehditaan.”

Puutteellisesta suomenkielentaidosta oli haastateltavien mukaan haittaa aika ajoin henkilökunnan kanssa hoidettavien asioiden järjestymisessä, mutta kaikki haastateltavat kertoivat vankien auttavan mielellään toisiaan kieliongelmassa. Yksi haastatelluista vertasi Helsingin vankilaa muiden maiden vankiloihin, joissa oli suorittanut tuomiotaan ja oli sitä mieltä, että Suomessa ulkomaalaisia ei oteta yhtä hyvin huomioon. Hän kertoi kuitenkin ymmärtävänsä tilanteen Suomen vankiloissa tuomiotaan suorittavien ulkomaalaisten vähäisen määrän vuoksi.

”... I understand the system is not set up for nationals.” (H7)

“...Did you get the rules of the prison in English?” (haastattelija)

“... No, no never. So it has been word of mouth basically.” (H7)

Kaksi haastatelluista kertoi suomenkielen puutteellisen taidon olleen ongelmana selliin lainattavan kirjallisuuden hankinnassa ja opiskelumahdollisuuksien järjestämisessä.

”... se vaikeuttaa huomattavasti, koska yks mun ystävä oli samasta teosta täällä vähä aikasemmin kun minä ja me ollaan 23 tuntii eristettyinä niin siinä iskee, ihan vaikka kuin paljoin sä osaisit tehdä asioita ja puhua, niin siinä iskee tekemisen puute. Se on virolainen, mut puhuu äärimmäisen hyvin englantii, mut ei suomee. Esim. kirjoja sille ei oltu annettu ollenkaan, ei niin kun ollenkaan koko aikana näitä viron taikka englannin kielisii kirjoja. Vaan suomenkielieisii, oliko annettu raamattu ja jotain kuulemma hirveen masentavia kirjoja. Niin onhan siit haittaa jos sä et osaa puhua suomee.” (H3)

”... me asking here about the school, no allowed. No allowed in English. Okay give me a book, they say have Finnish, only Finnish. How me understand?” (H6)

Kysyttäessä haastateltavilta kuinka henkilökunta on ottanut huomioon vankeusaikana heidän puutteellisen suomenkielentaitonsa, kaksi vangeista oli vahvasti sitä mieltä, että apua ei juurikaan tule ja jokaisen on selvittävä omillaan.

”... henkilökunnalle on ihan sama kun kuitenkin niitten palkat on niin pienet että kukaan edes pyri niinku parempaan suuntaan. Et se on aina, aina vangin ongelma niinku... jos ei osata (puhua suomea).” (H4)

”... ei ihmiset täällä ponnistele hirveesti vankien takii, me ollaan kuitenkin täällä kärsimässä tai siis... rangaistavana.” (H3)

”... meil on osastol yks venäläinen poika, joka... sen niinku englanti on, se ei niinku ymmärrä mitään englannista, vaan venäjää. En mä oo nähny et sitä kohdeltais mitenkää eristyisesti. Ei se ymmärrä puoliakaan mitä ihmiset puhuu sille mut niinku ei, ei se oo saanu mitää tulkki tai mitää suomi- venäjä- suomi sanakirjaa tai mitään muutakaan.” (H3)

Kenenkään haastateltavan kohdalla ei ollut käytetty tulkkia, mutta osa oli kuullut sellaista joskus käytettäneen toisen vangin asioissa. Suomea puhuvat haastateltavat olivat myös itse toimineet tulkkina auttaakseen muita vankeja.

”... no ainoastaan oon kuullut että kuulusteluissa (käytetty tulkkia), mutta ei, ei vankilassa.” (H4)

”... myöhemmin oon itse ollut (toisessa vankilassa) tulkki. Yksi venäläinen oli siellä kellä äiti kuoli ja hän oli eristyksessä. Nämä vartijat ei kukaan puhu venäjää ja ottivat minut. Mä menin kirkkoon psykologin kanssa ja olin tulkki.” (H1)

”... kerran mä muistan että se edellinen pastori haki joku tulkki... se varmasti se on mahdollista myös hakee tulkki tänne.” (H2)

”... varmaan siin vaiheessa jos sun on pakko mennä, jos on poliisi- asia, sit poliisin puolelta hankitaan kyl tulkki. Mut ei muuten. Kyl sä pärjää, jos on pakko niin elekielellä.” (H3)

”... I write in English (viestit henkilökunnalle) and mostly with staff haven't got problem. So that's okei.” (H7)

”... Joo, joo se on koko ajan niin. Että vangit auttaa toisiaan.” (H1)

9.4 Yhteydenpito läheisiin

Seitsemästä haastatellusta kolmella perhe oli Suomessa, kolmella ulkomailla ja yhdellä perhettä oli sekä Suomessa että ulkomailla.

Valtaosa haastatelluista kertoi yhteydenpidon läheisiin sujuvan ongelmitta, vaikkakin ulkomaille soittamiseen kerrottiin menevän melkoinen summa rahaa viikossa.

”... Ihan hyvin onnistunu et ei ole mitään semmosta ongelmaa.” (H1)

”... I use the phone. I have ten minutes phonecall, four, three times in a week. Just make sure the boys are ok. I use the code, the international code before the number, so I spend about twenty euros in a week.” (H7)

“... kyllä henkilökohtaisesti mä oon, mä oon tyytyväinen. Kun veli tuli Ateenasta ja toinen Australiasta, kyllä ne sillä lailla järjesti sen. Joka päivä mulla oli joku tapaaminen pastorin kautta.” (H2)

”... Tapaamiset rullaa hyvin täällä. Siitä mä oon ilonen. Tääl ku pyydät tapaamisen niin sä saat kyllä.” (H3)

Myös yhteyden pitoon tyytymättömiä löytyi haastateltujen joukosta, ja osa kohdanneensa ongelmia erityisesti ulkomaille soittaessaan. Yksi haastatelluista kertoi ilmoittaneensa vartijoille asiaan kuuluvasti nimen ja numeron, johon hän aikoo soittaa, mutta koska puhelinnumero alkoi numeroilla 050, vartijat eivät uskoneet vangin soittavan perheelleen ulkomaille. Haastateltavan halutessa soittaa siskolleen, vartijat sanoivat siskon nimen kuulostavan suomalaiselta, eivätkä uskoneet vangin soittavan perheenjäsenelleen ulkomaille.

”... Finnish vartija: where you call? I said I gave you the number. “ Why this number, this is not to Israel?!” I said hey, not only Finland has this code zero five zero, not only Finland, every country has this!” (H6)

”... Vartija came: this name finnish! I said no, this my sister. He said I know you are lying. Look the number, check the number! He said no, you are calling to Finland.” (H6)

“... and about this, why no ask finnish people where you call? One time I said to boss, why no asking finnish people? He said that vartija have power to ask what he want.” (H6)

Puheluiden määrän ja pituuden koettiin toisinaan olevan riittämättömät läheisten väliseen yhteydenpitoon.

"... Kirjeiden vaihtamisesta mulla ei oo mitään, mitään valitettavaa. Mä ymmärrän et ne avaa ne syystä ku toisesta. Puhelut on vähä... mä ymmärrän, meidän osastolla on aika paljon ihmisii, me saadaan soittaa kaks kertaa viikossa viiden minuutin puhelut. Se on vähä vaikee saada siinä ajassa oikein mitään hoidettuu mut kyl se kelpaa mulle, parempi ku ei mitään. Mut... jos mä ikinä voisoin keneltäkään pyytää jotain, et jotain muutettas niin varmaan tuota puhelun määrää. Edes pidempi, kymmenen minsaa..." (H3)

"... it's difficult sometimes, only five minutes. This is hard and guard say, vartija say ok, loppu, finished. Five minutes is not easy, three days in a week, not easy. Sometimes vartija says three times in a week no time, he say no time. So what me do, fight?" (H6)

Yksi haastatelluista kertoi yrittäneensä anoa tuloksetta lomaa lapsiensa tapaamista varten, sillä hän ei kokenut sopivaksi kutsua lapsia vankilaympäristöön tapaamaan isäänsä. Hän ihmetteli lukuisten loma-anomusten kielteisiä päätöksiä, sillä hän oli kykenemätön karkaamaan maasta passien ja henkilötodistusten ollessa poliisin hallussa.

"... passport in police, my all document in the police. ID- card in police. Where I go? Where I can go on my holiday in five hour?" (H6)

9.5 Kehittämisehdotukset

Yksi haastatelluista koki avovankilaan pääsyn olevan epätasa-arvoista suomalaisvankeihin verrattuna ja olisivat valmiita muuttamaan siihen liittyvää käytäntöä tasa-arvoisemman kohtelun toteutumiseksi. Avovankilan arveltiin olevan hyvin rasistinen paikka, koska niin pienellä osalla ulkomaalaisista on mahdollisuus päästä sinne, vaikka kaikki edellytykset muutoin olisivat olmassa.

"... I have found this is discrimination which keeps foreign nationals from going to open prison. For example I have eighteen months sentence and I have to do nine months, so I should be an example-boy to go to open prison, but they won't send me there. Other guys, Russian, Romanians, they don't seem to go to open prison because of the racism. So I think it's very racist. Otherwise, you shouldn't define someone goes to open prison because of the racism." (H7)

Vankilassa tapahtuvan sijoittelun kerrottiin joskus olevan epäonnistunutta. Eri kansallisuuden edustajaa ei mielellään haluttu samaan selliin ja henkilökunnan konfliktien ennakointiin toivottiin parannusta. Haastatellun kokemukset huonosta sijoittelusta olivat tapahtuneet muissa kuin Helsingin vankilassa.

”... jos mulle pistetään muslimi, mä sanon niinku et mä en ole rasisti, mutta se on ihan saletti et sieltä tulee riitaa. Et vaikka sä oot pistänyt et mä en tykkää niistä ja kaikki, ja se pistetään niinku tahallaan. Pieni rike ja mä oon talosta pois.” (H4)

”... ja kun meikäläinen sanoo sitten että jos ei halua verta eikä ongelmia, siirtäkää mut jonnekin muualle ja sitten mut siirrettiin. Mutta muuten ne (henkilökunta) pistää niinku tahallaan. Vangille jää semmonen tunne et ne pistetään niinku tahallaan. Elikkä ei näin et ihminen kuka ikinä ei ole käyttänyt huumetta esimerkiks, on tehnyt vaikka talousrikoksen, pistetään jonkun huumeopomom kanssa yhteen. Elikkä semmoset jutut mun mielestä vois niinku ennakoida kato” (H4)

Yksi haastatelluista oli sitä mieltä, että erityisesti Helsingin vankilassa sijoittelu toimii erittäin hyvin. Hänen mielestään henkilökunta miettii tarkoin esimerkiksi samaan aikaan ulkoiluun laitettavat vangit ja eri kansalaisuuksien sijoittamisen osastoille. Yhtä mieltä haastatellut olivat siitä, että epäonnistuneesta sijoittelusta koituu hankaluuksia.

”... niinku siis siinä vaihees ku rupee olee sanallistasyrjimistä, koko osasto syrjii yhtä ihmistä, niin se on ihan ennalta nähtävissä et se saa jossain vaiheessa turpaan. Mut se on hyvä, nää (henkilökunta) tietää, esim. jos joku yön musta raaskaaja tulee tänne vangiks, se ei nää muita vankei. Se on lisko- osastolla, pelko-osastolla. Nii mun mielestä se hoidetaan ihan hyvin. Ei ne (henkilökunta) heitä mitään yön musta kongoo mihinkää niinku suomalaisosastolle, ne tietää mitä siel voi tapahtuu. Kyl tääl ennakoidaan, se tehään ihan hyvin. Koska ne (henkilökunta) tietysti ei halua... ku ei se jää sättimiseen, kyl tääl tulee tappeluita aika nopee.” (H3)

Vankilan työtoimintaan osallistumaton haastateltu toivoi opiskelun ja työtoiminnan olevan mahdollista kaikille vangeille ja uskoi 23 tuntia lukitussa sellissä olemisen tekevän ihmisestä vihaisen ja lopulta entistä enemmän rikollisen yksilön.

”... Why the door twentythree hour closed? If you want to help prisoner, how you help him? You close him. This closing makes more criminal. What you do

twentythree hours? You think, think, think, you become angry inside. When you are free, you come, you take angry outside to other people, maybe you kill, maybe do something.” (H6)

“... to give for the foreigner some change, maybe the foreigner change self.” (H6)

Jo viisitoista vuotta Suomessa asunut haastateltu kertoi itse pystyvänsä hyvin pitämään puolensa ja hoitamaan asiansa, mutta toivoi ulkomaalaistaustaisten tueksi erityistä yhdyshenkilöä niihin vankiloihin, joissa on asutettuna paljon ulkomaalaisia. Yhdyshenkilön toivottiin olevan itsensäkin ulkomaalaistaustainen, jotta kulttuurien ja kielimuurien ymmärtäminen olisi helpompaa.

”... ulkomaalaisvankei on enemmän ja enemmän, mä en tiää onks se missään tilastois mut sen näkee. Syystä tai toisesta ulkomaalaiset tekee enemmän rikossii taikka jää enemmän kiinni.” (H3)

”... jos olis joko vartija tai hoitava esimies, joka olis ulkomaalaistaustainen ja joka olis pistetty hoitamaan ulkomaalaisten asioita ja et otettais tietysti enemmän huomioon kielimuurit ja muu kulttuuriero. Mun pointti on et jos ne aikoo pitää ulkomaalaisii vankei tääl suomalaisten kaa, nii olis hyvä jos hoitettais semmonen ulkomaalainen vähä niinku yhdyshenkilö, joka kattos meänki puolii.” (H3)

Yksi haastatelluista piti tärkeänä sitä, että vartija toimisi esimerkkinä vangeille ja toi esiin ajatuksen säännöllisesti järjestettävästä kurssista/koulutuksesta, johon vankilan henkilökunta osallistuisi ja päivittäisi tietämystään oikeista työskentelytavoista. Haastateltu epäili henkilökunnan mahdollisuuksia miettiä työtapaansa kiireisessä arjessa.

”... vartijan pitäisi vaan näyttää esimerkki. Ja kyllä aika paljon on tuommosia sanotaan hyviä (henkilökuntaa)... mutta mä mietin vaan että mikä systeemi...” (H2)

”... nekin (henkilökunta) on ihmisiä, ne on tottunu tehä rutiinihommat, ei ne jaksa mitään miettiä enempää. Heillä on kiire koko ajan. Mutta joku tuommonen säännöllisesti joku kurssi.” (H2)

Tutkimuksen tarkoituksena oli kerätä teemahaastatteluin tietoa ulkomaalaistaustaisilta vangeilta siitä, kuinka he henkilökohtaisesti kokevat tullessa kohdelluiksi Helsingin vankilassa muiden vankien ja vankilan henkilökunnan taholta. Seitsemän haastatellun joukossa oli 6 eri kansallisuutta joten maantieteellistä yleistettävyyttä on turhaa ja mahdotontakin pyrkiä tekemään 1- 2 eri henkilön kokemusten perusteella. Sen sijaan olen pyrkinyt löytämään haastateltujen vastauksista yhteneväisyyksiä ja tarkastelemaan niitä. Esittelen tulosten yhteenvedon haastatteluteemojen mukaisesti.

10.1 Haastateltujen kokema kohtelu muiden vankien taholta

Tutkimusaineistosta nousee selkeästi esiin se, että virolaistaustaiset haastatellut pitivät muilta vangeilta saamaansa kohtelua hyvänä ja kokivat itsekin olevansa osana suomalaista vankipopulaatiota. Toinen virolaistaustainen haastateltu myönsi jopa itse suhtautuvansa negatiivisesti ulkomaalaistaustaisiin vankeihin. Haastateltavat nostivat useasti vastauksissaan esille sen, että osastolla, jolle vanki sijoitetaan, on suuri vaikutus siihen, kuinka yksittäinen vanki tulee kohdelluksi.

Osa haastelluista oli omasta tahdostaan 23 tuntia vuorokaudesta lukitussa sellissä, mutta eivät suoranaisesti kertoneet syynä tähän olevan rasismien pelko. Nämä haastatellut korostivat kuitenkin sitä, että konfliktitilanteita on vuosien saatossa oppinut välttämään ja ilman tätä taitoa tappeluihin ajautuisi varmasti, sillä osastoilla on haastateltujen mukaan myös ”jotakin tuommoisia omituisia” vankeja. Haastatellut vakuuttivat, etteivät pelkää rasistisia yhteenottoja, mutta näkivät parhaaksi olla ärsyttämättä ”suomalaisia jääräpäitä”. Osalla haastatelluista oli heidän kertomansa mukaan esimerkkejä rasistisista tapauksista vankilassa, mutta he olivat haluttomia kertomaan niistä yksityiskohtaisemmin. Tapaukset kuitattiin sillä, ettei yksittäisiä tapahtumia voi nostaa esille, jos pääosin kohtelu on hyvää. Suomen vankiloissa esiintyvää rasismia pidettiin yhden suomenkieltä taitamattoman haastatellun mukaan välillisenä rasismina, joka esiintyy hyvin harvoin fyysisinä yhteenottoina.

Kahden englannin kielellä haastatellun, Euroopan ulkopuolelta kotoisin olevan vangin kokemukset erosivat radikaalisti muista. Muilta vangeilta saatua kohtelua pidettiin syrjivänä ja rasistisena ja molemmilla haastatelluilla oli kokemuksia myös fyysisistä yhteenotoista jossain Suomen vankiloista. Heidän vastauksistaan välittyi viha heitä huonosti kohtelevia vankeja kohtaan ja tappeluihin kerrottiin myös henkilökohtaisesti olevan valmiita tarpeen tullen. Vain yksi seitsemästä haastatellusta oli sitä mieltä, että kanssavankien kohtelu on samanlaista kaikkia vankeja kohtaan, mikä ei tietenkään ole suoranaisesti merkki syrjinnästä tai rasismista.

10.2 Haastateltujen kokema kohtelu vankilan henkilökunnan taholta

Viisi haastatelluista koki saavansa vähintään tyydyttävää kohtelua Helsingin vankilan henkilökunnalta. Kaksi englanniksi haastateltua oli asiasta täysin eri mieltä ja he tunsivat kohdanneensa rasismia muiden vankien lisäksi myös vankilan henkilökunnan taholta. Huonot kokemukset liittyivät pääasiassa samoihin henkilökunnan jäseniin ja haastateltavat halusivatkin korostaa, ettei kohtelu ole kautta linjan yhtä huonoa. Esimerkit henkilökunnan huonosta kohtelusta liittyivät molemmilla epäoikeudenmukaisuuteen puhelinsoitoissa, sellitarkastuksissa, eristysellisiin sijoittamisissa ja työhön tai opiskeluun pääsemisessä.

Myös niin sanottua epäsuoraa rasismia kerrottiin esiintyvän aika ajoin. Henkilökunnan todettiin käyttäneen hyväkseen ulkomaalaistaustaisten vankien suomenkielen taidottomuutta ja laiminlyöneen heitä tällä tavoin. Kolme haastatelluista oli sitä mieltä, ettei vankilan henkilökunta kohtelee kaikkia vankeja tasapuolisesti ja suomalaisten vankien koettiin saavan asiansa helpommin ja nopeammin järjestymään esimerkiksi puhelinsoittojen osalta. Esiin nostettiin myös vangin vastuu ja todettiin, että jos vanki itse hakeutuu ongelmiin, hän myös saa niitä, eivätkä vartijat ole ystävällisiä vangille jos vanki ei itse ole sitä vartijoille. Yksi haastateltu oli sitä mieltä, että muu vankilan henkilökunta vartijoita lukuun ottamatta kohtelee vankeja aina tasa-arvoisesti, muttei ollut aivan varma onko asia näin vartijoiden kohdalla. Toisaalta vartijoiden ei uskottu muiden vankien tapaan pitävän seksuaalirikoksista tuomituista vangeista ja vartijoille annettiin oikeutus kohdella tätä vankiryhmää eri tavoin.

Kysyttäessä haastatelluilta ovatko he havainneet sivusta seuraajan roolissa henkilökunnan kohdelleen epätasa-arvoisesti muita vankeja, monet kieltäytyivät vastaamasta, eivätkä halunneet puuttua toisten vankien asioihin.

10.3 Kielimuuri vankilassa

Kaksi haastatelluista kertoi, ettei puutteellinen suomenkielentaito ollut vaikeuttanut heidän asioidensa hoitamista henkilökunnan kanssa Helsingin vankilassa. Hieman yllättävää oli se, että heistä molemmat olivat englanninkielellä haastateltuja. He kertoivat saavansa asiat hoidettua hyvin henkilökunnan kanssa tarpeen vaatiessa muiden vankien avustuksella. Suomalaisia vankiloita jopa puolustettiin sillä, ettei maan vankiloita, jossa asuu niin pieni määrä ulkomaalaisia kun Suomessa, ole suunniteltu ulkomaalaisia varten.

Viisi haastateltua olivat omien kokemuksiansa tai havaitsemiensa muiden vankien kokemusten perusteella sitä mieltä, että puutteellinen suomenkielentaito vaikeuttaa asioiden hoitamista missä tahansa Suomen vankiloista. Henkilökunnan ei uskottu olevan valmiita tulemaan vastaan kieliongelmissa, mutta muiden osaston vankien tulkkausapua kerrottiin olevan aina tar-

jolla. Tulkin käytöstä kenelläkään haastatelluista ei ollut kokemuksia. Yksi haastatelluista olisi kaivannut yhdessä Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen vankilassa ollessaan tulkkia saadakseen järjestetyksi itselleen henkilökohtaisia hygieniatuotteita tai hakeakseen itselleen vangeille kuuluvaa rahasummaa, mutta ei saanut sellaista useista pyynnöistä huolimatta. Tulkin käytön kuitenkin uskottiin olevan mahdollista vankilassa. Kielitaidottomuuden kerrottiin lisäksi aiheuttavan ahdistavaa epävarmuutta virallisia papereita allekirjoitettaessa.

Haastateltujen kokemuksista nousivat esiin myös vaikeudet opiskelu- tai työtoimintaan pääsemisessä suomenkielen taidottomuuden vuoksi. Huhdan (2012: 48) yhdessä Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen vankiloista toteuttama etnografinen tutkimus osoitti, että kielitaidottomille on pyritty järjestämään sellaista työtä, johon ohjeistus on pystytty antamaan englanniksi ja jossa kielitaidottomuus ei lisää vaaratilanteiden syntyä. Kielitaidottomat vangit ovat pystyneet osallistumaan työtoimintaan myös muiden vankien tulkkausavustuksella jopa siinä määrin, että työryhmässä on vain muutama suomenkieltä taitava.

10.4 Yhteydenpito läheisiin

Suurin osa haastatelluista piti yhteydenpitoa joko Suomessa tai ulkomailla asuviin läheisiin ongelmattomana. Vangeilla, joiden läheiset asuivat ulkomailla, tapaamiset perheen kanssa olivat olosuhteiden pakosta lähes mahdottomia. Ne haastatellut, jotka pystyivät tapaamaan perhettään, pitivät tapaamisten järjestymistä helppona Helsingin vankilassa.

Puheluiden soittaminen läheisille onnistui haastateltavien mukaan vaihtelevasti. Osa ulkomaille soittavista vangeista kertoi kohdanneensa asiassa ajoittain ongelmia vartijoiden epäillessä heidän puhelunsa vastaanottajaa ja puhelun tarkoitusta. Myös ulkomaille soittamisen hintavuutta harmiteltiin, eikä noin viiden minuutin mittaisia puheluita pidetty riittävän pituisina kuulumisten vaihtamiseen. Myös Huhta (2012) yhtyy osittain haastateltujen vankien mielipiteisiin puheluiden osalta. Koska Internetiin pääsy ei ole toistaiseksi Suomen suljetuissa vankiloissa mahdollista, hän pitää puhelukäytäntöä melko epäkäytännöllisenä ulkomaanpuheluita ajatellen.

10.5 Kehittämisehdotukset

Haastateltavien kehittämisehdotuksista ulkomaalaistaustaisten vankien aseman parantamiseksi nousi esiin yhdyshenkilö, joka esimerkiksi oman vartijan työnkuvansa ohessa olisi keskittynyt auttamaan ulkomaalaistaustaisia vankeja heidän kulttuurin ja kielen huomioiden. Toinen konkreettinen kehittämisehdotus oli aika ajoin järjestettävä koulutustilaisuus, jossa käsiteltäisiin ulkomaalaisten kanssa työskentelyyn liittyviä asioita. Vankilan henkilökunnan arveltiin olevan niin kiireinen, ettei edellä mainitun tapaisia asioita ole aikaa pysähtyä miettimään ja

koulutuksen tai kurssin uskottiin olevan hyvä irtiotto arkirutiineista. Syyskuussa 2011 rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa järjestettiin monikulttuurista vankityötä koskeva koulutus, mikä voidaan nähdä osoituksena siitä, että ulkomaalaisten vankien kohtelua vankiloissamme halutaan parantaa (Vesander 2011).

Yleisesti sekä avo-, että suljettujen laitosten toivottiin kiinnittävän enemmän huomiota vankien osastoille ja sellisiin sijoitteluun. Yksi haastatelluista kertoi tunteneensa muutamia kertoja eri vankiloissa, että hänen selliinsä on tahallisesti sijoitettu vanki, jonka kanssa hän ei tule toimeen ja mistä hän on aiemmin henkilökunnalle jo ilmoittanut. Lisäksi ulkomaalaisten avovankiloihin pääsyssä koettiin olevan vaikeuksia. Esiin nousi turhautuminen siitä, että samanlaisesta rikoksesta tuomittu, samanlaisessa tilanteessa olevat suomalaiset vangit pääsivät tienaamaan parempaa palkkaa avovankiloihin, mutta ulkomaalaisille se tuntui olevan mahdollonta. Avovankiloiden lisäksi opiskelemaan ja työtoimintaan koettiin olevan vaikea päästä ulkomaalaisena ja tähän asiaan toivottiin tasapuolisuutta.

11 Pohdinta

Ulkomaalaisten alati lisääntyvä määrä Suomessa on muuttanut yhteiskuntaamme ja ihmisten asenteita. Useat eri projektit ja toimijat ovat keskittyneet auttamaan Suomeen muuttavia ulkomaalaisia yhteiskuntaan integroitumisessa ja elämän alulle panemisessa uuden maan lakien ja käytäntöjen mukaisesti. Myös Suomen perustuslakiin lisättiin vuonna 1999 syrjimättömyyden periaatteet, joita olemme sitoutuneet noudattamaan (Jasinskaja-Lahti, ym. 2002: 19). Lisäksi Suomen virallisen maahanmuuttopolitiikan tavoitteena on maahanmuuttajien kotoutuminen, josta on säädetty kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevassa laissa (Finlex), joka astui voimaan vuonna 1999 (Jaakkola 2009: 68). Ulkomaalaisten auttamiseksi tehtävällä työllä on suuri merkitys ja parhaimmillaan se toimii syrjäytymisen ja sen mukanaan tuomien ongelmien ennaltaehkäisyä. Emme voi kuitenkaan odottaa ulkomaalaisten sopeutuvan Suomeen, jos emme itse sopeudu heihin. Honkatukian ym. mukaan Suomessa toteutetut kotouttamistoimet ovat toistaiseksi keskittyneet sellaisiin maahanmuuttajiin, joiden vakaa aikomus on jäädä Suomeen ja joilla on Suomessa jo kenties muutakin perhettä. Integraatio koetaan valtion sisällä toteuttavaksi tapahtumaksi, ottamatta huomioon lukuisten maahanmuuttajien monipaikkaista perhekäsitystä. Maahanmuuttajien sosiaalisia suhteita maamme rajojen ulkopuolelle ei tulisikaan pitää uhkana integraatiolle, päinvastoin (Honkatukia ym. 2007: 72).

Jaakkolan tekemän tutkimuksen mukaan vuonna 1998 lähes joka kolmas suomalainen oli sitä mieltä, että pakolaisten tulisi tulla alusta asti toimeen omin neuvoin ilman yhteiskunnan tukea, aiempaa valmiimpia oltiin kuitenkin etnisten vähemmistöjen erityiskohteluun työmarkkinoilla (Jaakkola 1999: 124). Ulkomaalaisten kulttuuriin sopeutumiseen, eli akkulturaatiopro-

sessiin, vaikuttaa inhimillisten ja materiaalisten resurssien puutteen lisäksi eri muodoissa esiintyvä tahallinen tai tahaton syrjintä (Liebkind ym. 2001:80). Salo on tutkinut maahanmuuttovastaisia argumentteja vuosina 1990- 2003 ja tutkimuksen tulokset osoittivat, että yleisimpänä argumenttina maahanmuuttoa vastaan pidettiin taloutta ja sen vaihtelua, maahanmuuton aiheuttamat turvallisuusuhat olivat toiseksi yleisimpiä argumentteja (Salo 2004: 46).

Valitettavan monen ulkomaalaisen kohdalla Suomeen kotoutuminen ei ole kuitenkaan täysin onnistunut, mistä omalta osaltaan kertoo kaiken aikaa kasvava ulkomaalaisten määrä vankiloissamme. Vuonna 2009 Suomessa tuomittiin vankeuteen 2 543 ulkomaan kansalaista, mikä on 11,2 prosenttia kaikista vankeuteen tuomituista kyseisenä vuonna (Rikollisuustilanne 2010: 266). Vankeustuomio mahdollisesti jo valmiiksi yhteiskunnasta syrjäytyneelle ulkomaalaistaustaiselle ei ainakaan helpota hänen tilannettaan tuomion jälkeen koittavassa vapaudessa ja siksi tähän vankiryhmään tulisi kiinnittää vankeusaikana erityistä huomiota. Haastateltujen toiveista nousikin esiin ajatus ulkomaalaistaustaisia vankeja varten palkattavasta yhdyshenkilöstä, jonka rooliin esimerkiksi joku vartijoista voitaisiin kouluttaa. Tämän henkilön tarkoituksena olisi auttaa ulkomaalaistaustaisia vankeja heidän vaikeaksi kokemissaan asioissa kulttuuri ja kieli huomioiden. Mallia Suomi voisi ottaa esimerkiksi Itävallasta, missä ulkomaalaistaustaisten omasta työntekijästä on jo kokemusta (International Conference; Köck 2005: 131). Myös vankeusajan jälkeinen tuki ulkomaalaistaustaisille vangeille on erittäin tärkeää yhteiskuntaan integroitumisen vuoksi. Honkatukian ym. tutkimustaan varten haastattelemat asiantuntijat peräänkuuluttivatkin parempaa jälkihuollon organisoitua, sillä useilla ulkomaalaistaustaisilla vangeilla ei ole sitä tietoa, jonka avulla tukitoimien piiriin on mahdollista päästä (Honkatukia ym. 2007: 70).

11.1 Opiskelu vankilassa

Tutkimusta varten haastateltujen ulkomaalaistaustaisten vankien kokemuksista pystyi toteamaan, että kaikki suomenkieltä taitamattomat vangit kokivat tullessaan syrjityksi tai huonosti kohdelluiksi. Lähes koko elämänsä Suomessa asunut, täydellisesti suomenkieltä puhuva vanki oli kuitenkin sitä mieltä, ettei ole mitään väliä kuinka hyvin hän puhuu suomea; *”ei se mun kohalla mitenkään muuta mua, mä oon ihan yhtä ulkomaalainen kun kaikki muutki”*. Myös Jasinskaja- Lahden ym. vuonna 2002 tekemä tutkimus osoittaa, että yllättäen suomen kielen taito ei suojaa syrjinnältä; suomea hyvin osanneet maahanmuuttajat olivat kokeneet jopa enemmän työsyryntää kuin suomea huonosti puhuvat (Jasinskaja-Lahti, ym. 2002:129). Iivarin (2002) tutkimustaan varten haastattelemistaa maahanmuuttajista yli puolet piti suomen kielen oppimista ehdottomana edellytyksenä uuteen maahan kotoutumiselle.

Omaa tutkimustani varten haastatelluista vangeista suomen kieltä taitamattomat vangit toivat haastatteluissa esiin sen, kuinka vaikeaa, ellei jopa mahdotonta heidän on päästä vankilassa opiskelemaan kielimuurin vuoksi. Toki vankiloissamme on myös ulkomaalaisia vankeja, jotka ovat vain suorittamassa rangaistustaan Suomessa ilman aikomustakaan jäädä vakituisesti Suomeen ja heidän kohdallaan suomenkielen opetus lienee mahdollista katsoa resurssien haaskaukseksi. Etelä- Suomen rikosseuraamusalueella on kuitenkin vankiloita, joihin valtaosa Suomessa rangaistustaan suorittavista ulkomaalaistaustaisista vangeista on keskittynyt ja kyseisissä vankiloissa suomenkielenopetus olisi ensiarvoisen tärkeää. Iivarin tutkimus Tuomittu maahanmuuttaja osoitti myös sen, että työn saaminen on suuressa roolissa uuteen maahan sopeutumisessa, mutta ilman suomenkielentaitoa työn löytäminen on erittäin haasteellista. Vankeusaikana parantunut suomenkielentaito toimisi työnhaun motivaatiota nostattavana tekijänä ulkomaalaistaustaisille ja parhaassa tapauksessa mahdollistaisi rikoskierteen katkaisemisen. Jaakkolan tutkimuksen mukaan suomalaiset, erityisesti miehet, suhtautuvat koulutettuihin maahanmuuttajiin myönteisimmin (Jaakkola 1999: 30), joten on mahdollista, että ulkomaalaistaustaisille tarjottu opiskelumahdollisuus vankeusaikana vähentää myös heidän syrjintä- tai rasismikokemuksia vankeuden jälkeisessä elämässä.

Vankilaympäristössä vangin minuus tyypistetään karsimalla erilaisia rooleja, joita ihmisillä on normaalielämässä lukuisia erilaisia. Vankilassa roolit rajoittuvat vangin roolin lisäksi työntekijän ja opiskelijan rooliin, joista ulkomaalaistaustaiset jäävät paitsi näiden toimintojen ollessa heidän saavuttamattomissaan. Lisäksi kielitaidottomuus heikentää ulkomaalaistaustaisen vangin valmiuksia pärjätä itsenäisesti ja hallita ympäristöään. (Huhta 2012: 54). Yksi haastattelemani, vain englantia puhuva vanki totesikin, että suomalaisessa vankilassa pärjää kielitaidottomanakin, mutta vaatii paljon aktiivisuutta, mikäli haluaa olla tietoinen vankilan toiminoista, sillä jokaista uutta ilmoitustaululle kiinnitettyä asiaa varten on hankittava tulkkausapua muilta vangeilta.

11.2 Poikkeava ihonväri

Haastattelemini vankien kokemukset rasismista kansalaisuuksittain noudattavat samaa linjaa kuin Jasinskaja-Lahden ym. saamat tutkimustulokset vuonna 2002. Kyseessä oli vain seitsemän ulkomaalaistaustaista, joten yleistystä tästä joukosta ei ole mahdollista tehdä. Haastatelluista kuitenkin kaikilla tummaihoisilla oli kokemuksia rasismista ja lähes kaikki vaaleaihoiset kertoivat, ettei heillä ole henkilökohtaisesti kokemusta rasismista vankilassa. Myös Huhdan (2012: 52) tutkimuksen mukaan erityisesti ihonväriltään poikkeavilla oli kokemuksia väkivallasta ja pelottelusta, minkä vuoksi osa heistä olikin hakeutunut suljetuille osastoille. Lisäksi Liebkind ym. on tutkimuksessaan todennut, että Suomessa esimerkiksi tumma ihonväri aiheuttaa usein enemmän syrjinnän ja rasismien kokemuksia (Liebkind ym. 2001: 81). Jasinskaja-Lahden ym. tutkimus osoitti, että somalit ja arabit kokivat eniten uhkauksia ja pahoinpitelyjä

venäläisten ja virolaisten ollessa viimeisillä sijoilla. Jaakkolan (1999) mukaan suomalaisten suhtautuminen meitä köyhemmistä maista lähtöisin oleviin, ulkonäöltään ja kulttuuriltaan suomalaisista poikkeaviin ihmisiin on aina ollut torjuvampaa kuin meitä enemmän muistuttavien maiden kansalaisiin (Jaakkola 1999: 100). Lisäksi haastattelemistani vangeista viisi nimesi ihon värin yhdeksi merkittävimmistä rasismien aiheuttajista vankilaympäristössä.

Huhdan (2012) haastattelema venäläinen vanki tunsu itsensä suomalaiseksi, mutta yhtä kauan Suomessa asuneet ja yhtä hyvin suomenkieltä puhuvat afrikkalais- ja arabitaustaiset vangit kokivat, etteivät voineet kutsua itseään suomalaisiksi. Kohtasin itse saman ilmiön haastatelllessani virolaisia vankeja ja irakilaisista vankia. Virolaiset vangit kokivat itsensä suomalaisiksi, vaikka olivat asuneet Suomessa vähemmän aikaa ja puhuivat heikompaa suomea kuin irakilaisista vanki. Toinen virolaisvanki tunsu itsensä suomalaiseksi, vaikkei hänellä ollut suomen kansalaisuutta ja hän oli asunut Suomessa viisi vuotta. Irakilaisista vanki oli muuttanut Suomeen kolme vuotiaana ja ollut siitä lähtien suomen kansalainen puhuen virheetöntä suomea, mutta koki olevansa vankilassa yhtä ulkomaalainen kuin kaikki muutkin ulkomaalaistaustaiset.

Ihon väriltään poikkeavilla haastattelemillani vangeilla oli kokemuksia siitä, että pienimminkin selkkauksen sattuessa he itse ovat aina niitä, jotka saavat kurinpitotoimenpiteen (eristys-selli) osakseen, vaikka toinen vanki on tehnyt tapahtumiin aloitteen. Tämä koettiin hyvin epäoikeudenmukaiseksi ja vartijoiden kerrottiin perustelleen päätöstä sillä, että he haluavat suojella ulkomaalaistaustaista vankia. Huhta (2012: 52) pitääkin ulkomaalaistaustaisten suljetuille osastoille hakeutumista/joutumista instituutiotason ongelmana, sillä suljettujen osastojen päiväohjelma rajoittuu usein vain tunnin ulkoiluun. Tämä passivoi vankeja ja myös heidän motivaationsa hakeutua koulutuksen tai työtoiminnan perässä muihin vankiloihin laskee merkittävästi.

Osa Helsingin vankilan henkilökunnan kohteluun tyytyväisistä haastatelluista kertoi muissa Suomen vankiloissa tilanteen olevan huonompi. Huhdan (2012) tutkimustaan varten haastateltu vanki puolestaan toi esiin Sörkän (Helsingin vankila), missä hänen mukaansa ”*black people cannot be*”. Työtoiminnan ohessa yksi vangeista totesi seuraavaa: ”*Sörkässä oon kuullu, että jos tulee osastolle niin hutkitaan, ja sit joutuu lähtemään. Niil maahanmuuttajilla on siel omat osastot*”. (Huhta 2012: 63, 72.)

Itse en haastatellut tutkimustani varten vankilan henkilökuntaa, mutta Huhdan haastatteleminen vartijoiden kertomuksista välittyi rasistinen asenne ulkomaalaistaustaisia vankeja kohtaan, jota ajoittain yritetään verhoilla huumorilla. Yksi tutkimusvankilan vartijoista totesi, että tutkimusvankilassa monilla on hyvä olla, koska suomalaiset vangit siellä ovat niin luuse-reita jopa rikollisina, etteivät he saa edes romaneille annettua turpaan, vaikka aihetta siihen

hiukan olisi. Toinen Huhdan haastattelema henkilökuntaan kuuluva henkilö oli sitä mieltä, että ulkomaalaisten tilanteessa kirveellä olisi enemmän tekemistä kuin kotouttamisella ja erään vartijan mukaan kotouttamisen sijaan tulisi harjoittaa kotiuttamista maahanmuuttajien kohdalla. Yhtä Huhdan haastattelemaa vankia vartija oli Helsingin vankilassa käskenyt tyynyn puuttuessa nukkumaan palmun lehdillä ja vastaavia tilanteita oli tapahtunut vangin mukaan niin paljon, ettei hän viitsinyt edes laskea.

(Huhta 2012: 58, 63, 66.)

11.3 Rasismien väistäminen ja vähättely

Haastatteluista nousi esiin ulkomaalaistaustaisten ”väistely” rasististen tilanteiden välttämiseksi. Taitoa karttaa tietynlaisia vankeja ja tilanteita pidettiin tärkeänä omalle turvallisuudelle, eikä suomalaisia ”jääräpäitä” haluttu ärsyttää ainakaan tahallaan. Haastatellut olivat sitä mieltä, että jos muiden vankien ”juttuihin lähtee mukaan”, niin tappeluja tulee varmasti päivittäin. Omasta tahdostaan suljetulle osastolle hakeutunut haastattelemani vanki korosti, että kaikkialla yhteiskunnassa on jossain määrin rasismia ja oli haluton kertomaan tarkemmin omista kokemuksistaan. Hän kertoi oppineensa välttämään tilanteita, joista hänelle voisi koitua hankaluuksia. Silmiin pistävää oli myös yhden haastatellun kommentti: *”tottakai sun pitää vähän miettii missä oot”*, joka osoittaa, että rasististen tilanteiden väistelyä pidettiin ikään kuin itsestään selvyytenä. Myös Huhdan tutkimus osoitti, että varsinkin vanhemmat ulkomaalaistaustaiset vangit hakeutuivat usein omasta tahdostaan suljetuille osastoille ja uhrasivat sosiaaliset kontaktinsa vihamiehien saamisen pelossa (Huhta 2012: 75). Niin oman tutkimukseni tulokset, kun Huhdankin tutkimuksen tulokset osoittivat, että nuoremmat ulkomaalaistaustaiset vangit olivat huomattavasti vanhempia uhmakkaampia ja välttelyn sijaan he olivat valmiita ottamaan miehestä mittaa tappelemalla. Yksi haastattelemani vangeista toivoi vapauduttuaan löytävänsä häntä epätasa-arvoisesti kohdelleen vartijan ja kostamaan tälle kaiken vankeusaikana tapahtuneen epäoikeudenmukaisuuden. Huhdan vuonna 2010 tekemän selvityksen mukaan 53 maahanmuuttajavankia oli sijoittunut suljetuille osastoille pelkäämisen, rikoksen laadun tai erillään pitomääräyksen perusteella seitsemässä eri vankilassa (Huhta 2010: 5).

Haastatteluista nousi esiin rasististen tilanteiden välttelyn lisäksi niiden vähättely. Yksittäisiä rasistisia tapauksia ei pidetty kertomisen arvoisina ja niiden ääneen kertomisen pelättiin johtavan yleistämiseen. Rasismien esiintyminen vankilassa ikään kuin oikeutettiin sillä, että rasismia esiintyy muuallakin; *”tää asia voi olla missä vain työpaikassa, mä hyväksyn, että missä vaan oot töissä niin siellä vaan on aina ihmisii, jotka on mitä ne on, kyl sä tiedät.”* Yksi haastatteluista puolusti vankilan ”rakenteellista rasismia” sillä, että Suomi on niin pieni maa vähäisine ulkomaalaismäärineen, ettei ulkomaalaisiin olla totuttu, eikä heidän huomioimisensa ole esimerkiksi vankilassa mahdollista. Huhdan haastatteleminen ulkomaalaistaustaisten vanki-

en kertomuksista nousi esiin samantapaisia rasismia vähätteleviä piirteitä. Osa haastatelluista oli kokenut rasismia sekä muiden vankien että henkilökunnan taholta, mutta halusi ymmärtää esimerkiksi nimittelyn huumorina; *”nehän heittää nyt mitä sattuu, eikä ne ehkä vakavissaan, ei ehkä myöhemmin. Mutta kaikkialla tämmösiä.”* (Huhta 2012: 62). Myös livarin haastatellamat maahanmuuttajat suhtautuivat lievempiin rasistisiin kokemuksiin vähätellen ja välinpitämättömästi (Iivari 2006: 111). Myös rasistisista rikoksista poliisille ilmoittamatta jättäminen kertoo osaltaan uhrien vähättelevästä asenteesta rasistisia kokemuksia kohtaan. Esimerkiksi Jasinskaja-Lahden ym. tutkimuksen mukaan viimeisen vuoden sisällä rasismia kokeneita maahanmuuttajista 71 prosenttia ei ollut koskaan ilmoittanut rikoksista poliisille (Jasinskaja-Lahti ym. 2002:99).

11.4 Eettisyys

Suomen akatemian (2007) mukaan *”hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu että tutkijat ja tieteelliset asiantuntijat noudattavat tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja: rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkaavaisuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa, soveltavat tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä sekä toteuttavat tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta tutkimuksensa tuloksia julkaistessaan.”* Lisäksi hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu se, että *”tutkijat ottavat huomioon muiden tutkijoiden saavutukset asianmukaisella tavalla niin, että he kunnioittavat näiden työtä ja antavat heidän saavutuksilleen niille kuuluvan arvon ja merkityksen omassa tutkimuksessaan ja sen tuloksia julkaistessaan.”*

Tutkijan eettiset ratkaisut ovat suoraan verrannollisia tutkimuksen uskottavuuteen, joka perustuu yllä mainittuun hyvään tieteelliseen käytäntöön. Itse tutkimusaiheen valinta on ensimmäinen tutkijan kohtaama eettinen kysymys. (Tuomi & Sarajärvi 2006: 126, 129). Oman tutkimusaiheeni valitsin sen ajankohtaisuuden sekä henkilökohtaisen kiinnostuksen vuoksi ottamatta mitään ennakoasennetta tutkittavaa ilmiötä kohtaan.

Suomen akatemia (2007) ohjeistaa lisäksi toimimaan siten, että *”tutkimustulosten omistajuutta ja aineistojen säilyttämistä koskevat kysymykset on määritelty ja kirjattu osapuolten hyväksymällä tavalla”*. Toin esille haastatteluun pyydetyille vangeille jaetussa saatekirjeessä sen, että nahoitetut haastattelut tullaan tuhoamaan välittömästi tutkimuksen päätyttyä, eikä nauhoja luovuteta kolmansille osapuolille. Lisäksi kerroin saatekirjeessä käsitteleväni tietoja luottamuksellisesti ja pitäväni huolen siitä, ettei yksittäistä vastaajaa voida tunnistaa tutkimuksesta ja että tutkimukseen osallistumisen voisi keskeyttää missä vaiheessa tahansa ilman perusteluja. Saatekirjeessä oli lisäksi esitelty tutkimusta ja sen tarkoitusta. (Liite 3)

Ennen haastattelujen aloittamista vangit allekirjoittivat tutkimukseen suostumuslomakkeen (liite 5), jossa he vakuuttivat saaneensa tietoa tutkimuksesta ja sen tavoitteista sekä allekirjoituksellaan takasivat ymmärtäneensä tutkimukseen osallistumisen olevan vapaaehtoista ja tiedostivat mahdollisuuden keskeyttää tutkimus niin halutessaan. Koska vankilakulttuurissa toisilta vangeilta saadusta kaltoin kohtelusta kolmansille osapuolille kertomista ei katsota hyvällä, pidin tärkeänä teroittaa erityisesti suomenkielen taidottomille haastatelluille, että toimin ulkopuolisen tutkijan roolissa ja haastatteluaineistoa käytetään ainoastaan kysymyksessä olevan tutkimuksen tarpeisiin. Osa haastatelluista vangeista oli minulle tuttuja harjoitusjaksolta ja myös sen vuoksi halusin painottaa rooliani tällä kertaa tutkijana, ei yhtenä työntekijöistä. Ennen nauhurin käynnistämistä kysyin jokaiselta haastatellulta luvan haastattelun nauhoittamiseen ja vastasin haastateltujen kysymyksiin yksityisyyden suojasta sekä ennen että jälkeen haastattelujen.

Haastatteluaineisto säilytettiin ulkopuolisten saavuttamattomissa tietokoneella salasanan takana ja litteroitu paperiversio haastatteluista lukollisessa kaapissa.

11.5 Luotettavuus

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuudelle ei ole olemassa samanlaisia mittareita kuin tilastolliselle tutkimukselle (Mäkelä 1990: 52). Useimmiten kvantitatiivisen tutkimuksen piirissä käytetyt termit reliabelius ja validius tarkoittavat mittaustulosten toistettavuutta ja tutkimusmenetelmän kykyä tutkia juuri sitä, mitä on tarkoituskin. Kvantitatiiviselle tutkimukselle ominaista on kuitenkin se, että kuvaukset ovat ainutlaatuisia eikä kahta samanlaista tapausta ole, joten perinteiset luotettavuuden ja pätevyyden arvioinnit eivät ole mahdollisia kvalitatiivisen tutkimuksen kohdalla. (Hirsjärvi ym. 2000: 216-217).

Yhtenä kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden mittarina on pidetty aineiston määrää. Voidaan puhua aineiston kylläntymisestä, eli saturaatiosta, joka tapahtuu kun uusi aineisto ei tuota enää tutkimusongelman kannalta uutta tietoa (Eskola & Suoranta 1996: 62). Yksin toteuttamani oppinäytetyötutkimuksen kohdalla on kuitenkin mahdotonta tehdä niin monta haastattelua, etteivät ne toisi enää lisäarvoa tutkimukselle. Määrää voidaan kuitenkin korvata laadulla ja yhtenä kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden mittarina voidaan pitää sitä, kuinka tarkasti tutkija kuvaa tutkimuksen eri vaiheita. Esimerkiksi aineiston tuottamisen olosuhteista tulisi laadullista tutkimusta tehdessä kertoa mahdollisimman tarkasti, aineiston analyysivaiheessa mahdollisesti käytetystä luokittelusta sen perusteet ja rikastuttaa tutkimustulos-osiota suorilla lainauksilla haastatteluista. (Hirsjärvi ym. 2000: 217- 218). Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta on resurssien sen salliessa mahdollistaa parantaa myös triangulaatiolla, eli yhdistelemällä tutkimuksessa eri metodeja, tutkijoita, tietolähteitä ja teorioita (Tuomi & Sarajärvi 2006: 141).

Lähteet

Painetut lähteet

Eskola Jari, Suoranta Juha, 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino: Tampere.
Euroopan neuvoston vankilasäännöt. Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen oppikirja 2/2007.
Juvenes Print 2007.

Hannula Aino, toim. Syrjäläinen Eija, Eronen Ari & Värri Veli-Matti, 2007. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.

Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko, Sajavaara Paula, 2000. Tutki ja kirjoita. Tammi: Vantaa

Honkatukia Päivi, Suurpää Leena, 2007. Nuorten miesten monikulttuurinen elämäntilanne ja rikollisuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia, Helsinki.

Huhta Helena, 2012. Maahanmuuttajana suomalaisessa vankilassa - etnografinen tutkimus vankila-arjesta. Pro-gradu tutkielma. Sosiologia, valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Huhta Helena, 2010. Selvitys etnisestä yhdenvertaisuudesta vankiloissa 2010. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 3/2010.

Iivari Juhani, 2006. Tuomittu maahanmuuttaja. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskusten tutkimuksia 154. Gummerus kirjapaino Oy: Vaajakoski.

International Conference, Hungary 24.- 26. October, 1995. Ethnic and religious minorities in prison. Central Collection of Correctional Documents of Central and East European Countries 1997/2.

Jaakkola Magdalena, 2009. Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta - asennemuutokset 1987-2007. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1/2009.

Jaakkola Magdalena, 1999. Maahanmuutto ja etniset asenteet. Työpoliittinen tutkimus 213. Oy Edita Ab: Helsinki.

Jasinskaja- Lahti Inga, Liebkind Karmela, Vesala Tiina, 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa- maahanmuuttajien kokemuksia. Tammer- Paino Oy: Tampere

Kääriäinen Juha, 1994. Seikkailijasta pummiksi - tutkimus rikosurasta ja sosiaalisesta kontrollista. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 1/1994. Painatuskeskus: Helsinki.

Liebkind Karmela, (toim.). Monikulttuurinen Suomi- etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Liebkind Karmela, Jasinskala-Lahti Inga, syrjintäkokemusten vaikutus maahanmuuttajiin

Miles Robert, 1989, suom. Tiusanen A., Koivisto J., 2002. Rasismi. Gummerus kirjapaino Oy: Jyväskylä

Mäkelä, Klaus (toim.), 1990. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Gaudeamus, Painokaari Oy: Helsinki

Nieminen Eeva-Maria. 1994. Ulkomaalaisten tekemät rikokset ja rikkomukset Suomessa 1992& 1993. Ulkomaalaisvaltuutetun toimisto.

Noponen Tanja, 2007. Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2006. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 62/ 2007.

Peutere Laura, 2006. Rasistisia piirteitä sisältävät rikosepäilyt rikosprosessissa - tapaustutkimus Helsingistä 2006. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 73/2008.

Rikollisuustilanne 2010. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 258. Helsinki, 2011.

Ruusuvuori Johanna, Nikander Pirjo & Hyvärinen Matti (toim.), 2010. Haastattelun analyysi. Vastapaino, Tampere.

Pietilä Ilkka, vieraskielisten haastattelujen analyysi ja raportointi
Luomanen Jari, straussilainen grounded theory- menetelmä

Streng Joonia, 1998. Ulkomaalaisten tekemät ja heihin kohdistuneet rikokset pääkaupunki-seudulla. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen monisteita 1998:18. Helsinki.

Tomaševski Katarina, 1994. Foreigners in prison. European institute for crime prevention and control, affiliated with the United Nations. Heuni. Tammerpaino Oy: Tampere

Tuomi J., Sarajärvi A., 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannus osakeyhtiö Tammi, Tampere.

Vesander Ulla, 2011. ”Muurien sisällä on kielimuuri”. Kontra 2011/3, s. 4-7.

Internet lähteet:

Finlex- valtion säädöstietopankki

Yhdenvertaisuuslaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021> 3.5.2012

Vankeuslaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767> 3.5.2012

Rikoslaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001> 10.5.2012

Asetus maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 16.5.2012
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990511>

Suomen akatemia, 2007. Hyvä tieteellinen käytäntö, muokattu 13.11.2007.

<http://www.aka.fi/fi/A/Tutkijalle/Rahoituksen-kaytto/Eettiset-ohjeet/1-Hyva-tieteellinen-kaytanta/>

Sisäasiainministeriö, 2001. Väkivaltarikoksesta epäillyt ulkomaalaiset Suomessa 2000. Poliisi-osaston julkaisu 18/2001, Helsinki.

[http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/E5AA5FD792BECF4EC2256B5800301A21/\\$file/ulk_omaalvakivalta2000.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/E5AA5FD792BECF4EC2256B5800301A21/$file/ulk_omaalvakivalta2000.pdf) 4.5.2012

Salo Mika, 2004. Suomi suomalaisille - argumentit maahanmuuttoa vastaan Suomessa vuosina 1990- 2003. Pro Gradu- tutkielma, poliittisen historian laitos. Turun yliopisto.

Tanskanen Minna (toim.), 2003. Johdattelua tutkimusmenetelmiin - metodologia ja tutkimus maantieteessä seminaari 2002. Joensuun yliopisto, maantieteen laitos. 17.5.2012

Kautonen Outi, Rauhala Hanna, sisällön analyysi

Kuvat

Kuva 3: Aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheet	26
---	----

Liitteet

Liite 1 Tutkimuslupa.....	56
Liite 2 Tutkimuslupahakemus.....	58
Liite 3 Suomenkielinen saatekirje	60
Liite 4 Englanninkielinen saatekirje	61
Liite 5 Suomenkielinen tutkimukseen suostumislomake	62
Liite 6 Englanninkielinen tutkimukseen suostumislomake	63
Liite 7 Haastattelurunko.....	64
Liite 8 Vankien kohtelu lainsäädännössä.....	66
Liite 9 Ulkomaan kansalaiset sekä etniset ja kielivähemmistöt Euroopan neuvoston vankilasäännöissä	67

Liite 1 Tutkimuslupa

Päätös

15.3.2012

12/332/2012

Tanja Koistinen
Vuotie 55 g 48,
00990 Helsinki

Hakemuksenne 22.2.2012

Tutkimuslupahakemus

Olet hakenut Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Laurea-ammattikorkeakoulun rikosseuraamusalan opinnäytetyötä varten. Opinnäytteen ohjaajana toimii yliopettaja Teemu Rantanen.

Tutkimuksen aihe ja tarkoitus

Tutkimuksen aiheena on ulkomaalaisten vankien kokemusten kartoittaminen heidän kohtelustaan Helsingin vankilassa.

Tutkimuksen toteutus

Noin 6-8 vangin teemahaastattelut.

Lupahakemus

Haette lupaa tutkimuksen suorittamiseen.

Päätös

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti.

Tutkimuksen yhteyshenkilö Helsingin vankilassa on ohjaaja Marjo Liukkonen. Haastateltavien valinta tehdään hänen välityksellä. Vankien osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilaosastojen muulle toiminnalle.

Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulee lähettää kopio Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön, Helsingin vankilaan sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle (Vernissakatu 2A, 01301 VANTAA). Hankkeesta tulee myös lähettää tiivistelmä Rikosseuraamuslaitoksen

---

Käyntiosoite
Albertinkatu 25
00180 HELSINKI

Postiosoite
PL 319
00181 HELSINKI

Puhelin
010 36 88500

Telekopio
010 36 88446

Sähköpostiosoite
kirjaamo.rise@om.fi

2(2)

keskushallintoyksikköön (peter.blomster@om.fi). Rikosseuraamuslaitos pidättää oikeuden julkaista tiivistelmän internet-sivuillaan.

Muutoksenhaku Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Valitusosoitus liitteenä.

Kirsti Kuivajärvi
kehitysjohtaja

Peter Blomster
tutkija

Tiedoksi Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen johtaja Katri Järvinen
Helsingin vankilan johtaja Eeva Säisä
Helsingin vankilan apulaisjohtaja Irene Litmanen
Helsingin vankilan ohjaaja Marjo Liukkonen
Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen kirjastonhoitaja Silja Rekomaa

Liite 2 Tutkimuslupahakemus

Tutkimuslupahakemus 1 (2)

16.02.2012

RIKOSSEURAAMUSVIRASTO/ Peter Blomster

Asia	Opiskelemme Laurea-ammattikorkeakoulussa rikosseuraamusalan koulutusohjelmassa ja anomme tutkimuslupaa siihen liittyvän opinnäytetyön aineiston keräämistä varten.
Tutkimuksen tekijät	Tanja Koistinen Vuotie 55 g 48, 00990 Helsinki tanja.koistinen@laurea.fi 040-5528019 opiskelijanumero: 0802241
Oppilaitos	Laurea-ammattikorkeakoulu, Tikkurila
Opinnäytetyön ohjaaja	Teemu Rantanen, puh. (09) 88687065
Yhteyshenkilö	Marjo Liukkonen HeV/ Ristikkokatu 8, 00580 Helsinki marjo.liukkonen@om.fi
Tutkimuksen aihe ja tarkoitus	Opinnäytetyöni aiheena on ulkomaalaistaustaisten vankien kokemuksien kartoittaminen heidän kohtelustaan Helsingin vankilassa. Tarkastelussa ovat haastateltujen vankien kokemukset heidän kohtelustaan sekä muiden vankien että vankilan henkilökunnan taholta. Tutkimuksen avulla yksittäisten ulkomaalaistaustaisten vankien kokemukset pääsevät kuuluviin ja herättävät keskustelua.
Tutkimuksen kohderyhmä	Helsingin vankilaan sijoitetut ulkomaalaistaustaiset vangit.
Tutkimuksen toteutus	Laadullinen tutkimus, aineiston keruu teemahaastattelun menetelmin.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Aineiston keruu toteutetaan maaliskuun 2012 aikana, ajankohta sovitaan tarkemmin Helsingin vankilan kanssa tutkimusluvan varmistuttua. Aineisto tallennetaan käyttäjätunnus- ja salasanasuojauksin. Aineisto hävitetään tutkimuksen päätyttyä.

Liitteet

Saatekirje, suostumus tutkimukseen osallistumisesta sekä tutkimussuunnitelma, jotka oppilaitoksemme on hyväksynyt.

Helsingissä 16.02.2012

Tanja Koistinen

Liite 3 Suomenkielinen saatekirje

Arvoisa vastaanottaja,

pyydän Teitä haastateltavaksi ulkomaalaisten vankien kohtelua koskevaan opinnäytetyötutkimukseen, joka toteutetaan Laurea- ammattikorkeakoulussa yhteistyössä Helsingin vankilan kanssa.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ulkomaalaisten/ ulkomaalaistaustaisten vankien kokemuksia heidän kohtelustaan Helsingin vankilassa niin muiden vankien kuin henkilökunnankin taholta. Tutkimuksen tavoitteena on Teidän kokemuksienne avulla kartoittaa yksittäisen ulkomaalaistaustaisen/ ulkomaalaisen vangin kokemaa kohtelua ja herättää näin keskustelua asiasta henkilökunnan piirissä sekä yhteiskunnallisesti.

Tutkimuksen tiedonkeruu tapahtuu teemahaastatteluina Helsingin vankilassa maaliskuun 2012 aikana, tarkempi ajankohta ilmoitetaan myöhemmin. Haastattelut nauhoitetaan aineiston analysoinnin helpottamiseksi, nauhoitteita ei luovuteta kolmansille osapuolille ja nauhoitteet tuhotaan välittömästi tutkimuksen päätyttyä. Kaikki haastatteluissa antamanne tiedot käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja siten, ettei yksittäistä vastaajaa voida tunnistaa tutkimuksesta.

Haastattelu on kertaluontoinen ja kestoltaan noin 30- 60 minuuttia. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, eikä päätöksenne osallistua tai olla osallistumatta vaikuta mitenkään rangaistusaikanne kulkuun. Tutkimukseen osallistumisen voi myös keskeyttää missä vaiheessa tahansa ilman, että teidän tarvitsee perustella päätöstänne. Toiveenani on, että haluatte olla mukana tuomassa kokemuksianne esiin ulkomaalaisten/ ulkomaalaistaustaisten vankien kohtelusta. Haastattelut tehdään pienelle vankiryhmälle, jolloin Teidän kokemuksellanne ja mielipiteellänne on suuri painoarvo tutkimuksessa.

Erityisohjaaja Marjo Liukkoselle osoitetulla tutkimukseen osallistumislomakkeella voitte vahvistaa osallistumisenne tutkimukseen, sekä esittää haastattelua koskevia kysymyksiä.

Avustanne kiittäen,

Tanja Koistinen, Rikosseuraamusalan koulutusohjelma
Laurea- ammattikorkeakoulu

Liite 4 Englanninkielinen saatekirje

Dear reader,

I request you to be interviewed for research about treatment of foreign background prisoners, carried out in Laurea University of Applied Sciences in cooperation with the Helsinki prison.

Purpose of this study is to investigate foreigner prisoners / foreign background prisoners experience in their treatment with other prisoners and staff in Helsinki prison. This study aims to explore foreign prisoners/ foreign background prisoners in treatment with help of your own experiences and thus raise the debate among staff as well as socially.

Research interview based on the data collection takes place in Helsinki prison in March 2012, a more accurate date will be announced later. The interviews will be recorded to facilitate the analysis, your recordings will not be disclosed to third parties, and the tapes will be destroyed immediately at end of study. All the interviews that your details are treated in the strictest confidence and in such a way that no individual respondent can not identify the study.

The interview is a one-time and duration of about 30 - 60 minutes. Interview is voluntary, and your decision to participate or not to participate doesn't affect on your judgment in the performance. Participation in the survey may also be suspended at any time, without that you need to justify your decision. My wish is that you would like to be involved in bringing up your experience with foreigner prisoners / foreign background prisoners as the treatment. Interviews will be conducted for a small group of prisoners, in which case your experiences and opinions have great weight in the investigation.

Thanks for your help,

Tanja Koistinen

Laurea University of Applied Sciences

Liite 5 Suomenkielinen tutkimukseen suostumislomake

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Olen saanut tietoa Tanja Koistisen opinnäytetyötutkimuksesta (Ulkomaalaistaustaisten kokemuksia heidän kohtelustaan Helsingin vankilassa) ja sen tavoitteista.

Minulle on kerrottu mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia ja henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon. Haastattelussa esille tulevat minua koskevat tiedot ovat luottamuksellisia.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa antamiani tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.

Kaikki minua koskevat tiedot hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Päivämäärä ____/____ 2012 ja paikka

_____

_____

Suostumuksen antajan nimi ja nimenselvennys

Tästä suostumus-asiakirjasta on laadittu kaksi (2) samansisältöistä ja samansanaista kappaletta, joista yksi kappale annetaan suostumuksen antajalle ja yksi kappale jää tutkimuksen toteuttajalle (Tanja Koistinen).

Liite 6 Englanninkielinen tutkimukseen suostumislomake

Consent to research

I have received information about Tanja Koistinen's research (about foreignprisoner's experiences in their treatment in Helsinki prison) and its objectives.

I have been told about the purpose of research and research methods. I am aware that participation in research is voluntary. I am also aware that participation in research does not cause me any cost and my identity information will not be disclosed to third parties. The things discussed at the interview, are confidential.

I agree that I will be interviewed and the interview with the information will be used for the purposes of the research. . Participation in the survey may also be suspended at any time, without needing to justify my decision.

All the information about me will be destroyed at end of study.

Date ____ / ____ 2012

The interviewee's signature and name in block letters

_____
_____

Consent document has been prepared in two (2) the same meaning, and the identically worded pieces, a copy of the consent is given to the interweeer and one copy to be kept for researcher (Tanja Koistinen).

Liite 7 Haastattelurunko

1. Vangin tausta

- Mikä on vangin kansalaisuus?
- Kuinka kauan vanki on asunut tai oleskellut Suomessa?
- Millainen lähipiiri vangilta löytyy? Onko perhe Suomessa vai ulkomailla?
- Millaisesta rikoksesta vanki on tuomittu?
- Mikä on vangin vankilakertalaisuus?
-

2. Vangin kokema kohtelu muiden vankien taholta

- Millaista kohtelua vanki kokee saavansa Helsingin vankilassa muilta vangeilta?
- Kokeeko vanki muiden vankien käyttäytymisen/kohtelun olevan samanlaista kaikkia vankeja kohtaan?
- Mikäli vanki ei koe kohtelua tasapuoliseksi, miten se ilmenee? Esimerkkejä?
- Käyttäytyykö jokin tietty vankiryhmä epätasa-arvoisesti?
- Onko vanki henkilökohtaisesti kohdannut vankilassa syrjintää, rasismia tai saanut huonoa kohtelua osakseen? Millaista?
- Onko vanki havainnut vankilassa syrjintää, rasismia tai huonoa kohtelua sivusta seuraajan roolissa? Millaista?
- Miten vankilan henkilökunta on puuttunut mahdollisiin syrjintätapauksiin vankilassa?
- Minkä asian vanki kokee olevan useimmiten epätasa-arvoisen kohtelun aiheuttaja? (rikostyyppi, kansalaisuus, ihon väri, tiettyyn porukkaan kuuluminen)
- Millaista mahdollista etua tai haittaa vanki kokee saaneensa ulkomaalaistaustansa vuoksi?

3. Vangin kokema kohtelu vankilan henkilökunnan taholta

- Millaista kohtelua vanki kokee saavansa Helsingin vankilan henkilökunnalta?
- Kokeeko vanki henkilökunnan käyttäytymisen/kohtelun olevan samanlaista kaikkia vankeja kohtaan?
- Mikäli vanki ei koe kohtelua tasapuoliseksi, miten se ilmenee?
- Onko vanki henkilökohtaisesti kokenut tullessa epätasa-arvoisesti kohdelluksi henkilökunnan taholta?
- Onko vanki havainnut vankilan henkilökunnan taholta epätasa-arvoista kohtelua sivusta seuraajan roolissa?
- Onko mahdollinen puutteellinen suomenkielentaito vaikuttanut henkilökunnan kanssa hoidettavien asioiden järjestymiseen?

- Miten mahdollinen puutteellinen suomenkielentaito on otettu henkilökunnan osalta huomioon? (työpisteissä, kuntoutusryhmissä, opiskelussa, henkilökunnan ta-
paamisissa)
- Miten yhteydenpito mahdollisesti ulkomailla asuvaan perheeseen onnistuu vanki-
lassa?

4. Kehittämisehdotukset

- Mikäli kohtelua ei koettu tasa-arvoiseksi, millaisia asioita vanki haluaisi muuttaa
tasa-arvoisemman kohtelun parantamiseksi?
- Mikäli kohtelu koettiin tasa-arvoiseksi, millaisilla asioilla sitä voisi vangin mielestä
parantaa entisestään?
- Millaisiin asioihin henkilökunnan tulisi kiinnittää huomiota rasismi- ja syrjintä-
pausten välttämiseksi vankilaympäristössä?

Liite 8 Vankien kohtelu lainsäädännössä

Vankeuslaki 23.9.2005/767

5 § Vankien kohtelu

Vankeja on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen.

Vankeja ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa keskenään eri asemaan rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden, uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan taikka muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Alle 21-vuotiaina rikoksensa tehneille nuorille tuomittua vankeutta täytäntöönpannassa on kiinnitettävä erityistä huomiota vangin iästä ja kehitysvaiheesta johtuviin tarpeisiin.

(Finlex)

Liite 9 Ulkomaan kansalaiset sekä etniset ja kielivähemmistöt Euroopan neuvoston vankilasäännöissä

Ulkomaan kansalaiset

Ulkomaalaisille vangeille on ilmoitettava viipymättä heidän oikeudestaan ottaa yhteyttä valtionsa diplomaatti- ja konsuliedustajiin sekä tarjottava kohtuulliset edellytykset yhteydenpitoon.

Vangeille, jotka ovat sellaisten valtioiden kansalaisia, joilla ei ole diplomaatti- tai konsuliedustusta maassa, sekä pakolaisille tai kansalaisuudettomille henkilöille on tarjottava samat edellytykset pitää yhteyttä heidän eduistaan huolehtivan valtion diplomaattiedustajaan taikka kansalliseen tai kansainväliseen viranomaiseen, jonka tehtävänä on hoitaa kyseisten henkilöiden etuja.

Vankilassa olevien mahdollisia erityistarpeita omaavien muiden maiden kansalaisten etujen mukaisesti vankilaviranomaisten on toimittava täydessä yhteistyössä vankjea edustavien diplomaatti- ja konsulivirkamiesten kanssa.

Ulkomaalaisille vangeille on annettava yksityiskohtaista tietoa oikeudellisesta avusta.

Ulkomaalaisille vangeille on ilmoitettava mahdollisuudesta pyytää siirtämään tuomion täytäntöönpano toiseen maahan.

Etniset ja kielivähemmistöt

Erityisjärjestelyillä on varmistettava, että etnisiin tai kielivähemmistöihin kuuluvien vankien tarpeista huolehditaan.

Eri ryhmien kulttuuriin liittyviä tapoja on saatava jatkaa vankilassa mahdollisuuksien mukaan.

Kielellisistä tarpeista on huolehdittava käyttämällä päteviä tulkkeja ja tarjoamalla kirjallista materiaalia kussakin vankilassa käytetyillä kielillä.

(Euroopan neuvoston vankilasäännöt)